

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Jana Koutníková

**Emancipace žen ve vybraných zemích v 19. století a její význam
pro současné školství**

Olomouc 2022

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš HUBÁLEK, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Emancipace žen ve vybraných zemích v 19. století a její význam pro současné školství“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použité literatury a v seznamu použitých internetových zdrojů, který je součástí této bakalářské práce.

V Olomouci dne .....

.....

Jana Koutníková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Tomáši Hubálkovi, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, ochotu, cenné připomínky a jeho čas věnovaný této práci.

Obsah

Úvod	6
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Úvod k teoretické části	8
2 Základní pojmy	9
2.1 Emancipace	9
2.2 Feminismus	9
3 První projevy emancipace žen	10
4 Francie	12
5 USA	15
6 Velká Británie	17
7 České země	19
8 Shrnutí teoretické části	24
II PRAKTICKÁ ČÁST	25
9 Úvod k praktické části	25
9.1 Cíl praktické části	25
9.2 Stanovení hypotézy	25
9.3 Popis sledovaného vzorku	25
10 Dotazníkové šetření	26
10.1 Demografické a profesní údaje	26
10.2 Jednotlivá témata	28
10.2.1 Deklarace práv ženy a občanky z roku 1789	29
10.2.2 Napoleonův občanský zákoník z roku 1804	30
10.2.3 Edukace dívek v průběhu 19. století	31
10.2.4 Nerovné postavení partnerů v manželském svazku v 19. století	32
10.2.5 Založení Národní asociace sufražetek	33
10.2.6 Boj za volební práva žen	34
10.2.7 Feminismus	35
10.2.8 Otevření první Vyšší školy dívčí v Praze v roce 1863	36
10.2.9 Založení soukromého dívčího gymnázia Minerva v roce 1890	37
10.2.10 Současné problémy ve světě jakkoli související s nerovností mezi muži a ženami	38
10.3 Významné osobnosti	39
10.4 Používané výukové materiály	39
10.5 Zájem o další výukové materiály	40

10.6	Sebevzdělávání pedagogů v dané problematice	42
10.7	Současné školství.....	42
11	Shrnutí praktické části	44
	Závěr.....	45
	Seznam použité literatury	46
	Internetové zdroje	47
	Seznam grafů	49
	Seznam příloh.....	51
	Příloha č. 1	52
	Anotace.....	57

Úvod

V současné době nám přijde běžné, že ženy mohou studovat, chodit do práce, volit nebo svobodně rozhodovat o svém životě. Z hlediska legislativy jsou si ve většině zemí dnes ženy a muži rovni. I když se může zdát, že tato rovnoprávnost zahrnuje veškeré rovnoprávnosti všedního života, není to tak jednoznačné. Ve velké míře řešíme sexuální zneužívání, volební právo žen, které se v některých zemích prosadilo až několik posledních let zpět a také rozdíl mezi kariérním postupem a platy muži a žen. Dle Českého statistického úřadu můžeme uvést příklady, kdy mezi prací zákonodárců a vedoucích pracovníků jsou rozdíly nejpatrnější. Muži průměrně v roce 2020 měsíčně vydělávali asi o 23 000 Kč více než ženy ve stejné sféře. Jako další příklad můžeme zmínit práci pracovníků ve službách a prodeji, kdy opět muži průměrně za měsíc vydělali více. V této sféře se jedná asi o 4 000 Kč.¹

Tyto a mnohé další problémy mezi muži a ženami se vyskytují už od počátků dějin, které jsou zaznamenány. Málokdo si tuto aktuální situaci spojí s historií, která k ní vedla.

Bakalářská práce s názvem „*Emancipace žen ve vybraných zemích v 19. století a její význam pro současné školství*“ se bude věnovat ženské emancipaci, historickým událostem, které vedly k rovnoprávnosti mezi muži a ženami, a situaci v současném školství.

Teoretická část bude zaměřena na historii 19. století v kontextu emancipace žen ve vybraných zemích. Zaměříme se na Francii, USA, Velkou Británii, ve kterých se věci daly do pohybu nejvíce a na české země, jejichž historie nám je nejbližší. Nejprve ale nastíníme situaci na konci 18. století ve Francii a Velké Británii. Velká francouzská revoluce započala změnu v uvažování o rovnoprávnosti. V této době vyšla *Deklarace práv ženy a občanky* od Olympe de Gouges, která hlásala rovnost i pro ženy. Reagovala tím na *Deklaraci práv člověka a občana* z roku 1789, která však psala pouze o rovnosti mužů nikoli žen. V Anglii zase prvním dokumentem, který spustil sled událostí, bylo dílo od Mary Wollstonecraft *Obrana práv ženy*.

V další části teoretické části podrobněji rozebereme jména žen a významné události, které značným způsobem ovlivnily průběh ženské emancipace v každé z výše zmíněných zemí zvlášť. Objasníme si, jak se ženy snažily dosáhnout stejného vzdělání, které se dostávalo mužům. Zmíníme otevření prvních škol pro dívky a jména žen, které se o tento čin zasloužily.

Také si vysvětlíme průběh událostí, kterými se ženy snažily získat volební práva nebo dostat rovné pracovní příležitosti. Současně se také zmíníme o postavení žen ve společnosti v této době jak z hlediska společnosti, tak i v kontextu manželského soužití.

---

¹ Práce a mzdy. Český statistický úřad [online]

Praktická část bude realizována pomocí dotazníkového šetření, který bude rozeslán vyučujícím humanitních předmětů. Otázky budou zaměřeny na to, jestli je problematika emancipace žen zmiňována na školách a pokud ano, tak v jaké míře. Následně budou jednotlivé odpovědi zpracovány pomocí grafů a budou rozebrány dle získaných dat.

Cílem bakalářské práce je zjistit, zda jsou jednotlivá témata ve školách vyučována a v jaké míře. Dalším cílem je zjištění, zda je k ve školách k dispozici dostatek učebních a didaktických pomůcek a jestli mají pedagogové pocit, že je v současné době tomuto tématu věnováno více času a prostoru, než tomu bylo dříve.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Úvod k teoretické části

V teoretické části této bakalářské práce budou přiblíženy základní pojmy, které se objevují v problematice emancipace žen v 19. století. Vysvětleny budou stručně pojmy feminismus a emancipace. V další části bude přiblížena situace znázorňující vývoj emancipace žen před 19. stoletím, důraz bude kladen na preciózky, které s tématem úzce souvisí. Hlavní část teoretické části bude zaměřena na ženskou emancipaci v 19. století ve vybraných zemích, konkrétně ve Francii, Velké Británii, USA a samozřejmě v Českých zemích. První z těchto tří zemí byly vybrány z toho důvodu, že byly hlavními centry ženské emancipace, České země potom z toho důvodu, že je nám tato historie nejbližší.

2 Základní pojmy

Protože se v této bakalářské práci se zabýváme ženskou emancipací, je třeba si na začátku vysvětlit pár úvodních pojmů, se kterými se zde budeme často setkávat. Proto zde uvádíme pojmu feminismus, platnou pro tuto dobu a definici pojmu emancipace.

2.1 Emancipace

Pojem emancipace bychom mohli vysvětlit jako snahu jednotlivce nebo skupiny se osamostatnit, být svobodný, oprostít se od nadvlády někoho. Tento pojem se poprvé objevuje už ve starém Římě, a to „z římského práva, kde znamenal právní akt, kterým otec propouští dítě ze své moci a umožňuje mu tak svéprávnost.“² Ve starověkém Řecku a Římě se emancipace nejvíce spojovala s otroky, kteří se chtěli osamostatnit a být volní.

Emancipace žen by se potom dala vysvětlit jako vyproštění se z mužské nadřazenosti. Hlavním cílem, jak toho dosáhnout byla z pohledu žen hlavně možnost se vzdělávat. Díky tomu by pak mohly získat lepší možnost, jak se uplatnit na trhu práce. Dále ženy chtěly docílit rovného postavení ve společnosti jak z hlediska ekonomického a společenského, tak i politického.

2.2 Feminismus

Protože se všechny události v následujícím textu z velké části pojí s tímto pojmem, je třeba si jej nejdříve řádně vysvětlit. Feminismus je jakési smýšlení nebo názor, že rozdíly v postavení mužů a žen ve společnosti by měly úplně zmizet. Ženy, které byly součástí feministických hnutí, se snažily například o to, aby ženy mohly studovat, aby se mohly plně věnovat zaměstnání a růstu v něm, aby měly ženy stejná práva jako muži.³ „V polovině 19. století našlo ženské hnutí své základní zaměření v kampani za volební právo žen, která se inspirovala postupujícím udělováním volebního práva mužům. Tomuto období se obvykle říká ‚první vlna‘ feminismu a charakterizuje je požadavek, aby ženy měly stejná práva jako muži.“⁴

---

² ČERMÁKOVÁ, Emancipace. *Sociologická encyklopedie* [online]

³ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie: [s prologem Andrewa Gambleho]*. Praha, 1994, s. 205

⁴ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie: [s prologem Andrewa Gambleho]*. Praha, 1994, s. 205

3 První projevy emancipace žen

Na první dětské krůčky k emancipaci žen jako takové, se musíme podívat do druhé poloviny 17. století na území Francie. Zde zatoužily po svobodě bohaté dámy z vyšších kruhů, kterým se říkalo „preciózky“ – ovšem toužily pouze po svojí svobodě, nikoli po svobodě žen obecně. Tyto dámy se často nechtěly vdávat, nebo se vdaly a ihned po narození potomka z manželství odešly a dítě daly do péče chůvám. Preciózky usilovaly pouze o svobodný (a často výstřední) život, který budou žít podle svých představ, nikoli podle představ mužů. Nejslavnějšími ženami, které vyznávaly tento styl života, byla markýza Marie de Sévigné (1626–1696) a její přítelkyně, autorka několika románů, Mademoiselle Madeleine de Scudéry (1607–1701).

V průběhu 18. století se ženy začaly zapojovat do podnikatelské sféry, ale mužská část populace tomu zprvu nevěnovala téměř žádnou pozornost. Ženy se navíc dostaly k podnikání většinou pouze po ovdovění, tedy když zemřel manžel a ony se rozhodly řemeslnou dílnu či prodejnu provozovat dál. Obrat nastal ve chvíli, kdy mužům začaly konkurovat, ale protože městští radní byli v té době pouze muži, bylo jednoduché tyto jim překážející ženy vypudit.

Zapojení Francouzek do lidového povstání sahá až do středověku. Zdánlivý zlom však přišel až s Velkou francouzskou revolucí v roce 1789, která hlásala „svobodu, rovnost, bratrství“. Francouzské ženy se mylně domnívaly, že ona zmiňovaná rovnost by mohla být vztažena i na ně. Dokonce ženy ve městech zcela přiznaně psaly vše, co by si přály a chtěly změnit do tzv. „Sešitů stížností“⁵. Za tento odvážný, avšak riskantní krok byly mnohé z nich potrestány. Jako další příklad můžeme uvést situaci, kdy v říjnu 1789 ženy pochodovaly do Versailles, aby přivedly královskou rodinu zpět do Paříže, a ve stejném roce také demonstrovaly proti nedostatku potravin a jejich vysokým cenám.⁶

V tomto období také nesmíme opomenout jednu z nejvýznamnějších žen – spisovatelku a revolucionářku tohoto období Madame Olympe de Gouges, kterou považujeme za první radikální feministku (1748–1793). Ta se snažila o potlačení nerovnosti v manželském svazku, a to nejen před zákonem, ale i z hlediska rozvodu manželství. V roce 1791 proto sepsala tzv. Deklaraci práv ženy a občanky (Déclaration des droits de la femme et de la citoyenne) o osmnácti bodech, která se později stala jedním ze základních pilířů feministického hnutí.⁷ Tato deklarace byla reakcí na Deklaraci práv muže a občana z roku 1789. Gouges ve svojí deklaraci sepsala základní práva, která by se měla rozšířit i na ženy, včetně práva na svobodu,

---

⁵ Na volebních shromážděních se začaly sepisovat Sešity stížností, které byly souhrnem reforem navržených obyvateli. Každá obec měla možnost sepsat své stížnosti a ty byly předány zvolenému poslanci, který měl případné návrhy na zasedání generálních stavů (měšťanstvo, duchovenstvo a šlechta) prosazovat.

⁶ French Women Insurgents. *Ohio University* [online]

⁷ HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha, 2012, s. 8-9

vlastnictví, bezpečnost, právo podílet se na tvorbě zákonů nebo právo vyjadřovat své názory na veřejnosti. Dále se v jednom bodě zmiňuje, že muž by se měl vždy postarat a být zodpovědný za své děti, ať už byly zplozeny v manželství nebo mimo něj. V jiném bodě zase píše o tom, aby se vlastnická práva rozšířila i na ženy, a to bez ohledu na jejich rodinný stav. V závěru celého dokumentu vyzývá ženy, aby se postavily k nerovnému zacházení čelem a aby zahájily opatření k nápravě těchto nespravedlností. V listopadu 1793, dva roky po zveřejnění Deklarace práv ženy, byla Gougés shledána vinou ze zrady a byla popravena.⁸

V roce 1792 vyšlo v Anglii klíčové anglické feministické dílo Mary Wollstonecraft *Obrana práv ženy* (A Vindication of the Rights of Woman). Autorka zde napadá představu, že ženy existují jen proto, aby potěšily muže, a navrhuje, aby ženy a muži dostali rovné příležitosti ve vzdělávání, práci a politice. Ženy jsou totiž podle jejích slov stejně chytré jako muži a pokud jsou ženy nevzdělané, je to jen proto, že jim společnost nedá možnost vzdělání a vlastního názoru.⁹ Zároveň zde „zpochybňovala ideje o rozdílných schopnostech mužů a žen a kritizovala následky těchto předsudků odrážející se na nižším společenském postavení žen.“¹⁰

---

⁸ COKELY, Carrie. Declaration of the Rights of Woman and of the [Female] Citizen. *Encyclopædia Britannica* [online]

⁹ BRUNELL, Laura. Feminism. *Encyclopædia Britannica* [online]

¹⁰ HUBÁLEK, Tomáš. *Genderové aspekty v historickém kontextu*. Olomouc, 2018, s. 31

4 Francie

Ačkoli by se z předchozích událostí mohlo zdát, že ženy byly na nejlepší cestě k alespoň částečnému rovnoprávnému postavení ve společnosti, opak byl pravdou. S příchodem nového století byl Napoleonem vydán dokument, který tuto myšlenku na několik desítek let smetl ze stolu.

Napoleon po dobu své vlády vydal pět kodexů, přičemž prvním a pro postavení žen nejdůležitějším z nich byl *občanský zákoník* („Code civil“) z roku 1804. Celý tento zákoník vyplýval z pěti základních zásad, a to z laickosti, osobitosti, svobody, rovnosti a svrchovanosti. Se ženami však nepřímo souvisely pouze poslední dva tyto principy. Rovnost, která byla jedním z těchto principů, se ovšem vztahovala pouze na mužské obyvatele Francie, nikoli na obyvatelky. Princip svrchovanosti pak znamenal, že jedna osoba je podřízena druhé. V rodině byla muži podřízena, jak žena, tak děti. Zároveň tento princip upravoval vztahy mezi nájemníky a pronajímateli nebo mezi pány a jejich sluhy.

Code civil se skládal ze tří knih. V Knize I. a Knize III. bylo zpracováno rodinné právo. Byly zde například podmínky, za jakých mohou dva lidé uzavřít manželství, jakými způsoby manželství zaniká, upravovalo vztahy mezi dítětem a rodičem, nebo dědictví či svatební smlouvy.

Manželství podle občanského zákoníku mohlo být ukončeno v případě úmrtí jednoho z manželů nebo rozvodem, který byl možný buď po domluvě muže i ženy¹¹ nebo ze zákona (pokud se jeden z manželů na druhém dopouštěl násilí, pokud byla žena nevěrná, pokud byl muž nevěrný a jeho milenka bydlela ve společném domě, nebo pokud byl jeden z manželů odsouzen k takovému trestu, že by tím jméno druhého z manželů bylo pošpiněno).

Na rozdílné pozice muže a ženy ve společnosti mělo vliv i kanonické právo¹². Žena tedy musela s mužem po svatbě odejít do jeho domu, nemohla získávat vlastnictví ani o něj přijít, nemohla dokonce ani nastoupit do práce nebo vystoupit před soudem, aniž by jí to manžel dovolil. Tím tedy bylo způsobeno, že žena byla považována za nesamostatnou a nesoběstačnou.

Ke změně došlo v kodexu došlo v roce 1816, kdy byla úplně zrušena možnost rozvodu manželství. Rozvod byl poté znovu uzákoněn až po více než půl století, a to v roce 1884. Úplnou moc nad manželkami měli muži až do první poloviny 20. století. Ženy byly jako

---

¹¹ Vzájemný souhlas manželů se nepřipouštěl v případě, že manžel byl o 25 let mladší nebo manželka mladší o 20 let. Vzájemný souhlas se nepřipouštěl po 20-letém manželství a ani v případě vyššího věku ženy nad 45 let.

¹² Kanonické právo je náboženské právo katolických, pravoslavných a anglikánských církví, které jsou jeho tvůrkyněmi. Zásadním předpokladem tohoto práva je, že nesmí nijak narušovat božské právo, které je častěji a přesněji označováno latinsky jako *ius divinum*.

nezávislé a nepodřízené manželovi uznány mezi roky 1938-1942. Absolutní rovnoprávnosti v manželství se však ženy dočkaly až v letech 1965-1985.¹³

Moderní levicová politika, která se objevila ve 30. a 40. letech 19. století ve Francii, se vyvinula jako mužská záležitost. Navzdory těmto neslibným změnám se několik žen přesto zúčastnilo červencové revoluce v roce 1830¹⁴. Například Marie Deschamps, mladá pracující žena, která bojovala na barikádách, byla dokonce vyznamenána státem.

Ženský aktivismus se znovu objevil v červnových dnech roku 1848¹⁵. Průzkum mezi červnovými povstanci, který provedli Charles Tilly a Lynn Lees, našel mezi více než jedenácti tisíci politicky zadrženými povstanci dvě stě sedmdesát tři žen. Tyto povstalkyně byly motivovány nepochybně obavami o ochranu rodiny, příjem nebo o právo na práci (ačkoli jen velmi málo z nich bylo členy národních dílen). Důkazy ze soudních záznamů však naznačovaly také povědomí o politické situaci. Tyto zatčené ženy byly vyslýchány civilními vyšetřujícími soudci, kteří předali důkazy vojenským soudům k vynesení rozsudku. Ženy, které se provinily přímou účastí na povstání, byly odsouzeny k transportu, i když v praxi to znamenalo uvěznění v St. Lazare, hlavní ženské věznici v Paříži. Některé z nejproblematictějších žen byly následně přemístěny do provinčních věznic. Simone Leblanc a Catherine Leclerc, které se do 18. srpna 1848 v žádném případě nevzdaly svého politického zápalu a podněcovaly spoluvězně ke vzpouře, byly převezeny ze St. Lazare do vězení v Haguenau v Alsasku. V praxi byly všechny povstalkyně z červnových dnů propuštěny před koncem roku 1849 a nepostihl je úděl mužů, kteří si často odpykávali delší vězeňský trest.¹⁶

Významnou osobností 50. let 19. století ve Francii byla novinářka a učitelka Jeanne Deroin. Ta prosazovala práva žen a organizaci práce, také psala petice a články, zakládala kluby, časopisy a hospodářská sdružení. S Desirée Gay založila pracující ženskou Společnost vzájemného vzdělávání žen (*Société d'éducation mutuelle des femmes*), která poskytovala bezplatné kurzy pracujícím ženám. S pomocí Hortense Wild a Olinde Rodrigues pak v roce 1849 založila *Opinion des femmes* – měsíčník věnovaný právům žen a organizaci práce. Jako hlavní přispěvatelka časopisu uveřejňovala články definující „poslání ženy“, ve kterých kladla

---

¹³ SCHELLE, Karel a Ladislav VOJÁČEK, ed. *Stát a právo v období absolutismu: sborník*. Brno, 2005, s. 260-266

¹⁴ Červencová revoluce (francouzsky *Trois Glorieuses*, tj. *Tři slavné*) byla třídní revoluce, která v červenci 1830 vedla k pádu dynastie Bourbonů a k ustavení liberálnějšího království v čele s Ludvíkem Filipem.

¹⁵ Revoluce 1848 ve Francii byla pokračováním revoluce z roku 1830 a znamenala počátek revolucí ve většině Evropy. V rámci této revoluce se ujímá vlády Ludvík Napoleon, známý pod jménem Napoleon III.

¹⁶ French Women Insurgents. *Ohio University* [online]

důraz na ženskou solidaritu, a také na to, že ženy by neměly být degradovány na pouhé domácí služby.¹⁷

V souvislosti s bojem za práva žen ve Francii je třeba ještě uvést další významná jména: spisovatelka Jenny d'Hericourt, která do roku 1848 vedla soukromou dívčí školu a vystudovala homeopatickou medicínu v Paříži, ačkoli v té době nebylo ženám umožněno studovat na univerzitách.¹⁸

Dalším významným jménem je Eugénie Niboyet, která založila Společnost ženského hlasu (*Société de la Voix des Femmes*) a snažila se prosazovat rovnost práv mezi „dvěma polovinami lidstva“ a s tím spojenou změnu legislativy, která by jim dávala jejich politická práva – tedy právo volit a být volen.¹⁹

V neposlední řadě uvádíme jméno George Sand (1804-1876), která byla podle dostupných informací pověstná nejen tím, že byla spisovatelkou, která bojovala za práva žen a hlásala změnu současné legislativy, co se rozvodu týkalo. Proslavilo ji totiž hlavně to, že se oblékala do pánských šatů.^{20, 21}

Revoluce v roce 1848 narušila školní docházku ve Francii asi na tři roky. Liberální principy a zvýšený vliv církve způsobily větší roli církve ve vzdělávání. Učební osnovy byly rozšířeny a bylo požadováno zakládání dívčích škol v obcích s 800 nebo více obyvateli. Zákon podporoval dívčí školní docházku tak, že v letech 1850 až 1863 bylo založeno 6 000 nových dívčích škol, další 2 000 škol potom byly založeny ještě v průběhu dalších třinácti let, ale 5 000 z těchto škol bylo řízeno jeptiškami. Právo na vzdělání na základní i středoškolské úrovni se tedy svým způsobem vyrovnalo, avšak dívčí školní docházka se stala výukou kněží a jeptišek.²² Na úplnou rovnost ve středním vzdělávání si však dívky musely počkat až do roku 1924 – to byl rok, kdy byla *maturita* identická pro dívky a chlapce.

S univerzitami to ovšem nebylo stejné. Ženy nesměly navštěvovat univerzitní přednášky, ale mohly skládat zkoušky. Vše se změnilo až 28. října 1871, kdy byl ženě jménem Julie Victoire Daubié udělen bakalářský titul. Byl to první oficiální vysokoškolský titul udělen francouzské ženě.²³

---

¹⁷ Jeanne Deroin. *Ohio University* [online]

¹⁸ Hericourt, Jenny P. D' (1809-1875). *Ohio University* [online]

¹⁹ Eugénie Niboyet. *Ohio University* [online]

²⁰ V Paříži v roce 1800 byl přijat zákon zakazující ženám nosit kalhoty na veřejnosti, aniž by k tomu získaly povolení. Povolení byla udělována pouze ženám, jejichž zaměstnání jim bránilo nosit sukně, nebo které se účastnily sportů, které se v sukni snadno provozovat nedaly, jako je jízda na koni. Takže i když bylo mužské oblečení často praktičtější, lépe vyrobené a levnější, bylo pro ženy nezákonné. Tento zákon byl definitivně zrušen až v roce 2013.

²¹ HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha, 2012, s. 15

²² France: Education. *Ohio University* [online]

²³ Did you know: First French woman to get a degree. *The Connexion* [online]

5 USA

Ve Spojených státech amerických se feministický aktivismus zakořenil, když se tamní ženy snažily aplikovat pojmy svoboda a rovnost na své vlastní sociální a politické statuty. Jejich práce je přivedla do kontaktu s abolicionistkami²⁴ v Anglii, které se snažily dospět ke stejným cílům.

Tyto debaty a diskuse vyvrcholily v první konferenci o právech žen, která se konala v červenci 1848 v městečku Seneca Falls v New Yorku. Byl to podnětný nápad, který se objevil během společenského setkání Lukrécie Mott, její sestry Marthy Wright, Mary Ann McClintock, Jane Hunt a Elizabeth Cady Stanton. Konference byla naplánována s pětidenním předstihem a byla zveřejněna pouze malou nepodepsanou reklamou v místních novinách.

Stanton vypracovala tzv. *Deklaraci sentimentu* (Declaration of Sentiments), pro kterou jí byla vzorem Deklarace nezávislosti. V té prohlásila, že „*všichni muži a ženy byli stvořeni sobě rovnými*“. Také vypracovala 11 požadavků, z nichž nejradikálnější byla žádost o volební právo žen. S pomocí bývalého otroka Fredericka Douglassa, který výmluvně prosazoval jejich názory, prošlo všech 11 požadavků a Mott dokonce získala souhlas s konečným prohlášením a podařilo se jí zajistit rovné postavení žen vůči mužům v různých odvětvích obchodu nebo v profesích.

První ženou černé pleti, která veřejně bojovala za práva žen, byla bývalá otrokyně Sojourner Truth. V roce 1851 na konferenci o právech žen v Akronu ve státě Ohio přednesla svoji slavnou řeč „*Nejsem snad žena?*“ („*Ain't I a Woman?*“), ve které mluvila o tom, že muži sice tvrdí, že je ženám potřeba pomáhat do kočáru a zvedat je přes příkopy, ale jí samotné nikdy nikdo nepomohl. Z toho tedy plyne právě její závěrečný výrok „*Nejsem snad žena?*“

Po událostech v Seneca Falls sice následovaly další konference o právech žen i v jiných státech, ale zájem o ně rychle zmizel. Hlavním bodem zájmu se totiž stala občanská válka.

Když se feministické hnutí v USA odrazilo znovu ode dna, začalo se soustředit na jedinou otázku, a to na volební právo žen – cíl, který bude dominovat mezinárodnímu feminismu téměř 70 let.

Po americké občanské válce feministky předpokládaly, že volební právo žen bude zahrnuto do patnáctého dodatku k ústavě USA, který zakazuje diskriminaci na základě rasy. Přední abolicionisté přesto odmítli podporovat takové začlenění. To v roce 1869 přimělo feministickou aktivistku Stanton a Susan B. Anthony k založení *Národní asociace sufražetek* (National Woman Suffrage Association). Zpočátku svou žádost o volební právo založily na osvícenském

---

²⁴ Abolicionismus = hnutí za zrušení nebo odstranění nějaké zvyklosti či zákona, např. otroctví.

principu přirozeného práva odvolávajícího se na nezcizitelná práva přiznaná všem Američanům Deklarací nezávislosti. Roku 1900 však americkou vášeň pro principy rovnosti utlumila záplava východoevropských přistěhovalců a růst městských slumů. Sufražetky reagovaly na stávající situaci a začaly obhajovat volební právo žen na základě rasismu a vlastenectví. V roce 1894 Carrie Chapman Catt prohlásila, že hlasy gramotných Američanek narozených ve střední třídě vyrovnají hlasy cizinců.

Tento elitářský přístup rozšířil propast mezi feministkami ve střední vrstvě a masami amerických žen, které žily v oněch slumech nebo hovořily s cizími přízvuky. Výsledkem bylo, že se ženy, které pracovaly na dělnických pozicích více zajímaly o mzdy, pracovní dobu a o ochrannou legislativu než o volební a majetková práva žen. Tyto ženy se tak vrhly spíše do řad odborových hnutí než do řad feministek.

Radikální feministky zpochybnily cílevědomé zaměření na volební právo jako podmínku osvobození žen. Emma Goldman, hlavní národní anarchistka, se vysmívala představě, že ženské volební právo může zajistit rovnost žen, protože to sotva zajistilo rovnost pro většinu amerických mužů. Stejně tak Charlotte Perkins Gilman trvala na tom, že ženy nebudou osvobozeny, dokud nebudou osvobozeny od „domácího stereotypu“ domova a rodiny, který je udržoval závislé na mužích.

Teprve radikálnější Alice Paul znovu nastartovala hnutí za volební právo žen ve Spojených státech napodobováním anglických aktivistek.²⁵

---

²⁵ The suffrage movement. *Encyclopædia Britannica* [online]

6 Velká Británie

Co se týkalo vzdělávání ve Spojeném království, dívky byly nejčastěji vzdělávány v domácím prostředí svými nejbližšími příbuznými ženského pohlaví. Za nutné se považovaly pouze základní znalosti pro funkci ženy v domácnosti (čtení, psaní, jednoduchá matematika). Ve výše postavených rodinách také probíhala domácí výuka, ale v tomto případě zastávaly tuto úlohu vychovatelky či učitelé z jiných zemí, aby se dívky dobře naučily cizím jazykům. Edukace těchto dívek se také zaměřovala na různé druhy umění.

Nejzásadnějším směrem se věci začaly dávat do pohybu ale až v druhé polovině 19. století. Začaly vznikat nové školy pro dívky, které se snažily vyrovnat těm, které navštěvovali chlapi. Jejich úroveň se s nimi však ještě nedala srovnávat, obzvláště pokud mluvíme o vzdělání vysokoškolském. Změnu pak přinesla v roce 1874 Elizabeth Garret Anderson, jež vystudovala na Sorbonnské univerzitě doktorát a po návratu do Londýna zaujala pozici děkanky na Lékařské škole pro ženy, kde se také podílela na vzniku Nové nemocnice pro ženy. Další univerzity se poté ženám otevíraly postupně až do poloviny 20. století.²⁶

Nedostatek příležitosti ke vzdělávání samozřejmě nebyl jediným aspektem v ohledu nerovného postavení žen a mužů ve společnosti. Velkou roli totiž sehrávalo i manželství a to, jak ve společném soužití muži se ženami zacházeli. Stejně jako v jiných zemích i v Anglii bylo naprosto běžné, že v manželství byla žena zcela podřízena svému manželovi. Budoucího manžela hledali dívkám rodiče, kteří se snažili najít co nejvýhodnější protějšek. Muži si své nastávající vybírali podle hlavních dvou kritérií, jimiž byl vzhled a finanční situace. Finanční situaci netřeba vysvětlovat (čím bohatší nevěsta, tím lépe), nicméně pro vzezření správné ženy viktoriánské Anglie byly typické hlavně korzety, kterými si ženy až nepřírozeně zvýrazňovaly pas. Tento módní trend samozřejmě nijak nepřispíval ženskému zdraví, a tak bylo naprosto běžné, že ženy upadaly do mdlob nebo v extrémních případech měly tak zdeformovaná těla, že se to odrazilo i na vnitřních orgánech. Tato součást oděvu však skončila zároveň s viktoriánským obdobím.²⁷

Nerovné postavení manželů ve svazku bylo patrné například i z toho, že muž měl ze zákona dáno, že může fyzicky ublížit ženě. Pokud žena opustila svého muže a pokusila se o útěk, měl dokonce právo povolát policejní jednotky. Obě tato práva byla zrušena až v roce 1903.²⁸

---

²⁶ HAIŠOVÁ, Nikola. *Komparace postavení české a britské ženy na konci 19. a na počátku 20. století*. Plzeň, 2018, s. 16-17

²⁷ HAIŠOVÁ, Nikola. *Komparace postavení české a britské ženy na konci 19. a na počátku 20. století*. Plzeň, 2018, s. 15

²⁸ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc, 2001, s. 305

K manželství samozřejmě patří i sex, o kterém ale mladé ženy vstupující do toho svazku často nic nevěděly nebo měly jen velmi obecnou představu, kterou pochytily od svých dámských příbuzných. Proto v roce 1894 vydala Ruth Smythers *Rady a pokyny pro mladou nevěstu*, jejíž součástí byla i tzv. sexuální příručka. V té popsala celý koitus jako něco ohavného a dehonestujícího.²⁹ V této krátké příručce také Smythers uvádí, že muž by nikdy neměl vidět ženu nahou, a naopak a sex by nikdy neměl být provozován při světle. Zároveň zde najdeme návod, jak manžela udržet co nejvíce na uzdě v jakýchkoli sexuálních hrátkách a jak se jim postupem času v manželství vyhýbat více a více.³⁰ „*Ve chvíli, kdy má nevěsta oblečenou košili a zhasla už všechna světla, postaví se tiše k posteli a očekává svého ženicha. Ten, když tápavě vstoupí do místnosti, neměla by žena vydávati žádného zvuku, neboť by tomu mohl porozuměti jako povzbuzení. Měla by ho nechat tápati ve tmě. Vždy jest naděje, že třeba zakopne a způsobí si malé zranění, kterého by mohla žena využít jako výmluvy a odepřítí mu pohlavní styk.*“³¹

Na samém konci 19. století potom začaly již zmíněné sufražetky působit i v Británii. V listopadu roku 1897 byl tedy založen Národní svaz sufražetek (the National Union of Woman's Suffrage Societies založeného v listopadu 1897).³² Stejně jako Američanky přistupovaly původně britské sufražetky pod vedením Národního svazu sufražetek k jejich boji zdvořile a slušně – jako dámy. V roce 1903 však disidentská frakce vedená Emmeline Pankhurst zahájila sérii bojkotů, bombových útoků a demonstrací. Jejich taktika rozpálila národ a v roce 1918 britský parlament rozšířil hlasovací práva na ženy vlastníci nemovitost nebo na manželky mužů vlastníci nemovitost a na ženy s vysokoškolským vzděláním ve věku nad 30 let.³³

---

²⁹ HAISOVÁ, Nikola. *Komparace postavení české a britské ženy na konci 19. a na počátku 20. století*. Plzeň, 2018, s. 15

³⁰ SMYTHERSOVÁ, Ruth. *Sexuální příručka z roku 1894*. 3. Velká Británie, 2004

³¹ SMYTHERSOVÁ, Ruth. *Sexuální příručka z roku 1894*. 3. Velká Británie, 2004

³² Founding of the National Union of Women's Suffrage Societies (NUWSS), 1897. *UK Parliament* [online]

³³ The suffrage movement. *Encyclopædia Britannica* [online]

7 České země

Na přelomu 18. a 19. století nastala v českých zemích velká aglomerace, tedy stěhování lidí z vesnic do větších měst. S tím také přišla změna rodinného typu. Zatímco v 18. století bylo běžné, že několik generací žije pod jednou střechou, s příchodem 19. století tvořili hlavní rodinu pouze rodiče a jejich potomci. Synové a dcery odcházeli za prací do měst. Zatímco synové byli vydáni na pospas svému osudu, dcery pracující v továrnách musely bydlet v domě u rodičů. Ve společnosti bylo totiž nepřípustné, aby svobodná žena mladší padesáti let bydlela sama. Mnohem častěji však dívky či ženy pracovaly jako děvečky a v takovém případě mohly být ubytovány u svého zaměstnavatele.

Cílem žen v této době byl sňatek, protože platilo, že finančně zajištěný život přichází právě s manželstvím. Muži v tomto období dokázali svoji rodinu relativně dobře uživit, ale problém nastal v případě nedostatku financí nebo pokud muž o práci přišel. V této situaci musela vydělávat žena a činila tak na úkor výchovy dětí a starost o teplo rodinného krbu. Toto přepínání žen, které šlo ruku v ruce s nedostatkem jídla, mělo za důsledek významný vzrůst počtu zemřelých žen v plodném věku.

Hlavou rodiny byl samozřejmě otec, což znamenalo, že rozhodoval o všem, co se dělo v domácnosti – a to včetně výchovy potomků. Žena byla ve všem podřízena muži a její místo ve stínu manžela bylo dané zákonem. Manžel byl jakýmsi zástupcem rodiny, který řešil veškeré administrativní úkony. Stejně jako v již zmíněné Francii žena nesměla získat žádný majetek, pracovat či podnikat, pokud jí k tomu manžel nedal souhlas.

Zároveň je třeba zmínit, že manželství 19. století nebylo v žádném případě partnerstvím. Vidět to bylo například i v okamžicích, pokud měl jeden z manželů poměr. Žena totiž byla v takovém případě trestána mnohem více než muž.³⁴

Malý náznak osamostatnění žen byl na pořadu dne pouze v případě, že manžel zemřel. *„Postavení vdov bylo ekonomicky velmi těžké, ale byla to jedna z mála možností, jak získat aspoň částečně svobodu v rozhodování o vlastní osobě a i o dětech, pokud byly, bez poručíkování otce, bratra či manžela.“*³⁵

Obecně lze říci, že rovnoprávnost českých žen vešla do podvědomí mnohem méně nápadněji než v jiných zemích. Za první českou feministku je velmi často považována Magdalena Dobromila Rettigová (1785–1845). Toto její označení však není úplně na místě. Na rozdíl

---

³⁴ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc, 2001, s. 30-33

³⁵ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc, 2001, s. 32

od ostatních žen své doby měla Rettigová díky svému manželovi možnost číst a vzdělávat se. Do školy však chodila pouze dva roky. Ve volném čase psala mravoučné povídky pro dívky, které dokonce královéhradecký vydavatel Pospíšil publikoval. Sama v nich ale zastávala názor, že žena by se měla starat hlavně o blaho svého manžela – tedy být výbornou kuchařkou (což koneckonců dokazuje i ve své knize Domácí kuchařka z roku 1826, která se vydává dodnes), pečovatelkou a společnicí, aby manžel neměl potřebu trávit čas jinde než doma a neutíkal například do hospod či za jinými nemravnostmi. Nabádala dívky k tomu, aby ve všem podřídily svůj život manželovi, hlavně i co se týká záležitostí za dveřmi ložnice. Žena by podle Rettigové měla vyhovět všem manželovým nárokům, protože jen tak docílí jeho spokojenosti. Sama tedy na svou dobu toho dosáhla mnohem více než jiné ženy. Můžeme ji nazývat první českou ženou, jejíž knihy byly vydávány, přesto však zdaleka nemůžeme tuto ženu zmiňovat v souvislosti s emancipací žen nebo s feminismem.

V první polovině 19. století ženám v českých zemích nebylo umožněno téměř žádné vzdělání. Dívky z chudých rodin navštěvovaly pouze obecné školy. Ty po šesti letech opouštěly s tím, že uměly trochu psát a číst, trochu počítat a ovládaly základní dovednosti související s péčí o domácnost. Pak už jim ale nezbylo nic jiného než jít někam do služby. Dívky z vyšších kruhů měly ke studiu o něco lepší podmínky, avšak ty byly i přesto velmi nedostačující. Měly možnost se učit v církevních školách či klášterech, eventuálně u soukromých učitelů, kteří jim umožňovali se částečně věnovat i historii, literatuře, francouzskému jazyku nebo hře na hudební nástroje. Po ukončení svého vzdělání však oproti dívkám z chudých poměrů nemusely pracovat, ale pouze čekaly na svého budoucího partnera.

Tuto skutečnost začali kolem roku 1840 měnit MUDr. Karel Slavoj Amerling a spisovatelka Antonie Reisová, která však byla a stále je známější pod literárním jménem Bohuslava Rajská. Jejich čistě platonický vztah se vyvinul až v jakousi spolupráci a vznik první dívčí školy. Rajská částečně pečovala o děti v domácnostech svých sester, jejichž manžely byli advokát Josef Frič a MUDr. Václav Staněk. V těchto domácnostech se scházely tzv. buditelské kluby a díky tomu se Rajská pohybovala ve společnosti vzdělaných mužů a sama se tak vzdělávala. Dokonce si později do těchto domů zvala i dívky, které sama učila. Amerling měl ve stejné době plány na Budeč, což měla být škola, která by poskytovala všestranné vzdělání všem, a to i včetně dívek.³⁶ „*V přízemí budovy byly dílny (mj. soustružnická a truhlářská), velká chemická laboratoř a technické zázemí. Do prvního patra byly soustředěny učebny učitelského ústavu a dívčí školy, jakož i velký přednáškový sál. V druhém patře byly místnosti pro výuku zpěvu*

---

³⁶ HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha, 2012, s. 16-18

a hudby, přírodovědné kabinety, tiskárna, hodinářská dílna, brusírny skla a diamantů. Třetí patro sloužilo jako špitál (specializovaný na vodoléčbu a zábaly), stavbě dominovala věž s ochozem, sloužící jako hvězdárna a meteorologická stanice. Budeč měla i rozlehlou zahradu se systematicky pěstovaným a členěným rostlinstvem.³⁷ Budeč se bohužel nedočkala šťastného konce. Škola se ocitla ve velkých dluhích a v roce 1848 zkrachovala úplně.³⁸

V roce 1863 pak byla otevřena první Vyšší dívčí škola v Praze, za jejímž vznikem stáli František Rieger a Vojta Náprstek. Za vším ale hledejme ženy, takže Rieger a Náprstek byli burcováni Karolinou Světlou, Žofií Podlipskou, Marií Riegrovou a mnoha dalšími. Tato škola navazovala na předchozí šestiletou obecnou školu. V prvních sedmi letech své existence bylo studium pouze na tři roky, poté byl přidán čtvrtý ročník a o dalších 5 let později byl přidán ještě pátý a šestý ročník. Na základě úspěchu a věhlasu této školy byly později otevřeny další Vyšší dívčí školy v dalších větších městech na českém území. Bohužel i přes veškerou snahu byly tyto školy v porovnání s chlapeckými gymnázii či měšťankami na mnohem nižší úrovni. Navíc dívky považovaly vzdělání z této školy spíše jako jakýsi doplněk pro budoucího manžela než jako vzdělání určené k budoucímu povolání.

Nutno je přiblížit postavu Marie Riegrové, která přišla s nápadem založení školy pro dívky, ve které by se učily předměty za účelem toho, aby dívky následně našly lepší uplatnění. Riegrová měla pocit, že ženy mají problém najít si práci z toho důvodu, že jsou nedostatečně odborně způsobilé ji vykonávat. Na základě toho se jí povedlo v roce 1865 založit průmyslovou školu. Nevyučovaly se zde ale žádné jiné než již zmíněné praktické předměty, protože Riegrová sama tvrdila, že nic jiného ženy k životu nepotřebují. Průmyslová škola měla sloužit hlavně dívkám z chudých rodin, protože se zde – oproti vyšší dívčí – platilo výrazně menší školné a nejchudší dívky nebo dívky bez rodin měly studium úplně zdarma. Tato tzv. „průmyslovka“ odstartovala vlnu – obzvláště po roce 1873³⁹ – která na konci 19. století vygradovala v otevírání dalších a dalších oborů. Na začátku byly pouze jakési kurzy pro švadleny, na konci už pak vycházely ze školy ošetřovatelky, obchodnice či účetní. Ženský výrobní spolek, jehož byla Marie Riegrová nedílnou součástí a který se nemalým dílem podílel na chodu školy, dokonce zajistil v roce 1885 pro dívky, které vychodily tuto „průmyslovku“, právo k založení vlastního podnikání.⁴⁰

---

³⁷ HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha, 2012, s. 19

³⁸ HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha, 2012, s. 19

³⁹ V roce 1873 se rozhořela první celoevropská hospodářská krize, která uvrhla do nezaměstnanosti čili i beznadějně bídy tisíce rodin, zejména těch nejchudších. Nad názorovými rozdíly a temperamentními debatami o smyslu zaměstnanosti žen tak zvítězila tíživá realita. Zaměstnaná žena přestala být bezbožností, ale byla spíše požehnáním.

⁴⁰ HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha, 2012, s. 30-41

Vzdělání bylo samozřejmě jedním z nejdůležitějších faktorů, díky kterému se ženská emancipace mohla pohnout konečně správným směrem. Nesmíme ale zapomínat na každodenní úkony, které ženám zabíraly nejen spoustu času, ale i energie. Svě o tom věděl i Vojta Náprstek. Když byl mezi lety 1848–1858 v USA, kam po revoluci emigroval, získal v západním světě spousty nápadů na to, jak ulevit českým ženám. V rodinném domě U Halánků potom dámám o všem vypravoval, a když roku 1862 navštívil světovou výstavu v Paříži, nemohl své dámy zklamat opět pouhým popisováním. Společně s ním se tedy do českých zemí dostali první pomocníci do domácnosti jako vařič, pračka se ždímačkou, šicí stroj nebo žehlička. Náprstek je potom všem ženám v hostinci ukazoval a učil je s nimi zacházet. Dal také ženám k dispozici svoji sbírku knih – samozřejmě amerických – a často ženám přednášel a vzpomínal na západní svět, ve kterém je demokracie a ve kterém ženy mohou získat vysokoškolské vzdělání.

Náprstkův vliv na ženy měl v roce 1865 za důsledek vznik Amerického klubu dam. Americký klub dam vznikl vlastně úplnou náhodou. „*Patnáctého ledna roku 1865 měl mít v Náprstkově knihovně v domě U Halánků přednášku popularizátor astronomie a zeměpisu František Studnička. Náprstek ovšem místo svých přátel oslovil spisovatelku Karolinu Světlou, aby se přednášky zúčastnila s ženami a dívkami, které se scházely u ní doma.*“⁴¹ Klub se po této přednášce začal obrovským tempem rozrůstat a dalších sezení přibývalo. Nutno říci, že veškeré přednášky byly zpočátku striktně pro dámské a české posluchačky⁴². Postupem času pak směl vstoupit pouze sám Náprstek nebo Jan Evangelista Purkyně. Dámy byly tak nadšené, že dokonce samy později založily vzdělávací klub. Ten ale nebyl oficiálně schválen.⁴³ Je třeba zmínit, že členkami klubu byly samé významné ženy. V první řadě je třeba zmínit spisovatelky Karolinu Světlou, Sofii Podlipskou a Eliškou Krásnohorskou, umělkyně Zdenu Braunerovou a Klementinu Kalašovou a v neposlední řadě je třeba uvést první českou lékařku Annu Bayerovou.⁴⁴

Události konce 19. století začaly relativně rychle nabírat na obrátkách. V roce 1872 začaly ženy pracovat u pošty a díky tomu se jim postupně otevíraly dveře k dalším administrativním zaměstnáním. O rok později pak Eliška Krásnohorská začíná vydávat noviny s názvem *Ženské listy*. V roce 1878 vzniká nový významný ženský spolek – tentokrát na Moravě – s názvem *Vesna*, který se brzy rozšiřuje o další a další kluby. V roce 1885 pak pražská uměleckoprůmyslová škola začíná přijímat do svých řad i dívky.

---

⁴¹ Americký klub dam před 155 lety zažehl emancipaci žen v českých zemí. *IDNES.cz* [online]

⁴² Možná jedinou výjimkou byla Charlotta Masaryková (1850-1923), ale ta se v té době považovala už spíše za Češku než Američanku.

⁴³ Americký klub dam před 155 lety zažehl emancipaci žen v českých zemí. *IDNES.cz* [online]

⁴⁴ Historie – Příběh jednoho salonu. *Americký klub dam* [online]

Na konci 19. století, a to v roce 1890, přichází nejzásadnější zlom ve vzdělávání mladých dívek, a to založení soukromého dívčího gymnázia s názvem Minerva nikým jiným než samotnou Eliškou Krásnohorskou. V roce 1897 dokonce Předlitavské filozofické fakulty začínají přijímat první ženy ke studiu a o tři roky později tuto možnost schvalují i fakulty lékařské.⁴⁵

---

⁴⁵ HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha, 2012, s. 58-59

8 Shrnutí teoretické části

V první části teorie této bakalářské práce byly vysvětleny základní pojmy, se kterými se v práci setkáváme. Zaměřili jsme se na pojem feminismus a emancipace žen.

Dále byly shrnuty hlavní události 19. století, které ovlivnily průběh ženské emancipace. Podrobněji jsme se věnovali Francii, Velké Británii, USA a v českém zemím. Mezi náměty, které bylo důležité zmínit, patřil hlavně vývoj edukace dívek a zakládání prvních dívčích škol, díky kterým mohly ženy dosáhnout kvalitnějšího vzdělání a lépe se tak uplatňovat na trhu práce. Jako následující mezi tyto okruhy spadá boj za volební práva žen úzce související s Národní asociací sufražetek.

V další části práce bylo vysvětleno postavení žen ve společnosti v této době, zejména v kontextu manželství. Tato problematika byla vysvětlena především v souvislosti s *Napoleonovým občanským zákoníkem* z roku 1804. Poukázali jsme na informace, které popisovaly nerovnost žen v manželském životě. Jednalo se například o průběh sexuálního života manželů v 19. století, ale i o ekonomickou situaci během manželství.

V bakalářské práci byla charakterizována známá světová i česká jména, která úzce souvisí s problematikou emancipace žen v 19. století. Uvedli jsme zástupkyně všech zemí, které jsou v práci zmiňovány, jednalo se například o George Sand, Elizabeth Cady Stanton, Emmeline Pankhurst nebo o Elišku Krásnohorskou.

II PRAKTICKÁ ČÁST

9 Úvod k praktické části

V praktické části této práce jsme využili kvantitativní metodu dotazníkového šetření, které bylo zaměřeno na emancipaci žen ve vybraných zemích v 19. století a její význam pro současné školství. „Dotazník můžeme charakterizovat jako soubor předem připravených logicky uspořádaných položek (otázek), které jsou respondentovi (dotazovanému) předkládány v písemné podobě. Dotazníkem lze zkoumat názory, postoje a znalosti jedinců ke zkoumanému problému.“⁴⁶ Tuto metodu jsme zvolili z toho důvodu, že nám umožnila získat velké množství dat v relativně krátkém časovém úseku. Zároveň také respondenti odpovídali anonymně, což nám umožnilo získat reálnější obraz o dané problematice.

Značná část dotazníku je zaměřena na důležitá jména a významné události, které byly hlavními milníky emancipace žen v 19. století. Další část se potom věnuje tomu, jestli učitelé mají dostatek podkladů a materiálů k tomu, aby o této problematice mohli vyučovat.

V této části práce budeme uvádět výsledky dotazníkového šetření za pomoci grafů a procentuálně popisovat některé odpovědi respondentů.

9.1 Cíl praktické části

Cílem výzkumu je posoudit, zda učitelé o danou problematiku vyučují v humanitních předmětech. Dalším cílem je zjistit, zda by se dané problematice věnovali podrobněji, pokud by měli více dostupných materiálů.

9.2 Stanovení hypotézy

Předpokládáme, že učitelé nemají dostatek materiálů a z toho důvodu danou problematiku ve svých hodinách nezmiňují.

9.3 Popis sledovaného vzorku

Dotazník byl zaměřen na pedagogy vyučující humanitní předměty na základních a středních školách. Tento dotazník byl rozeslán prostřednictvím sociálních sítí a zároveň byli osloveni učitelé, které autorka zná osobně. Dotazník ale všichni vyplňovali anonymně. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 63 respondentů s odlišnou délkou pedagogické praxe a s různou aprobací humanitních předmětů.

---

⁴⁶ JUŘENÍKOVÁ, Petra. Kvantitativní výzkum. *Masarykova univerzita* [online]

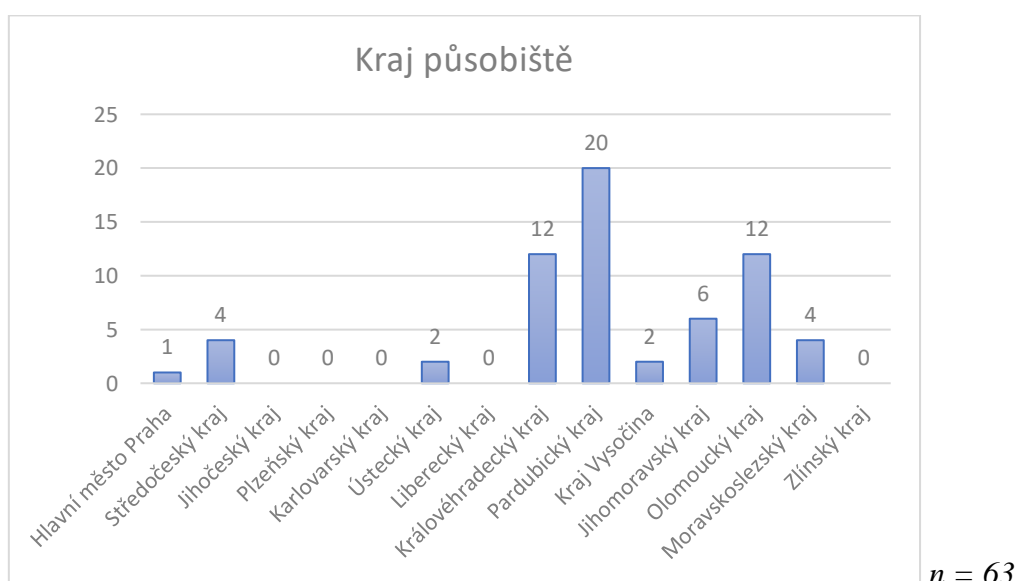
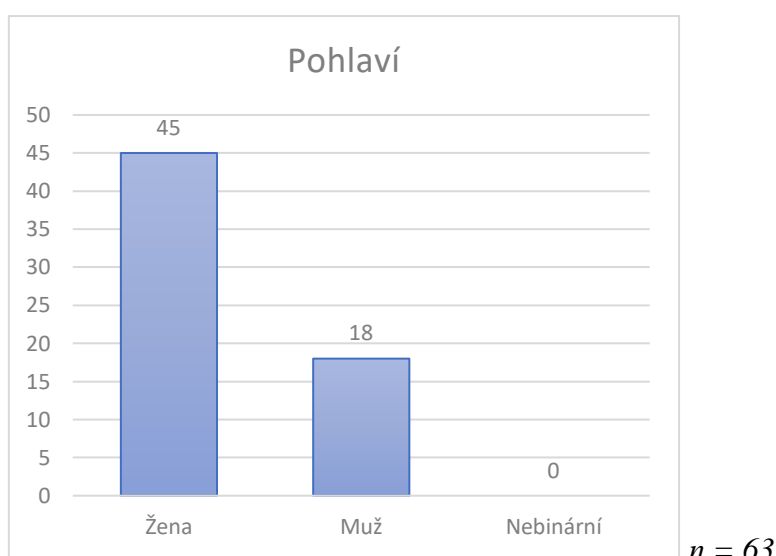
10 Dotazníkové šetření

Dotazníkové šetření obsahovalo 21 uzavřených i otevřených otázek, část dotazníku byla tvořena otázkami s možností výběru. Tyto otázky byly zaměřeny na emancipaci žen ve vybraných zemích v 19. století a na to, jak se tato problematika promítá do současné výuky v českém školství. V několika otázkách měli učitelé prostor pro volné odpovědi, a to v otázkách ohledně učebnic a pracovních sešitů. Získáno bylo během dvou týdnů celkem 63 odpovědí, ze kterých je prováděna následující analýza.

10.1 Demografické a profesní údaje

Úvodní část dotazníku byla věnována demografickým údajům o respondentech.

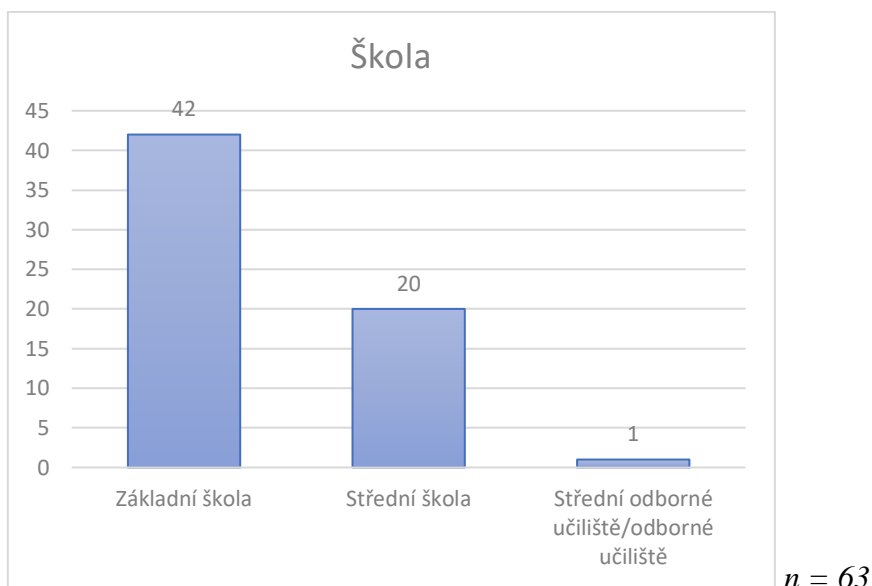
Graf č. 1 a č. 2: Demografické údaje

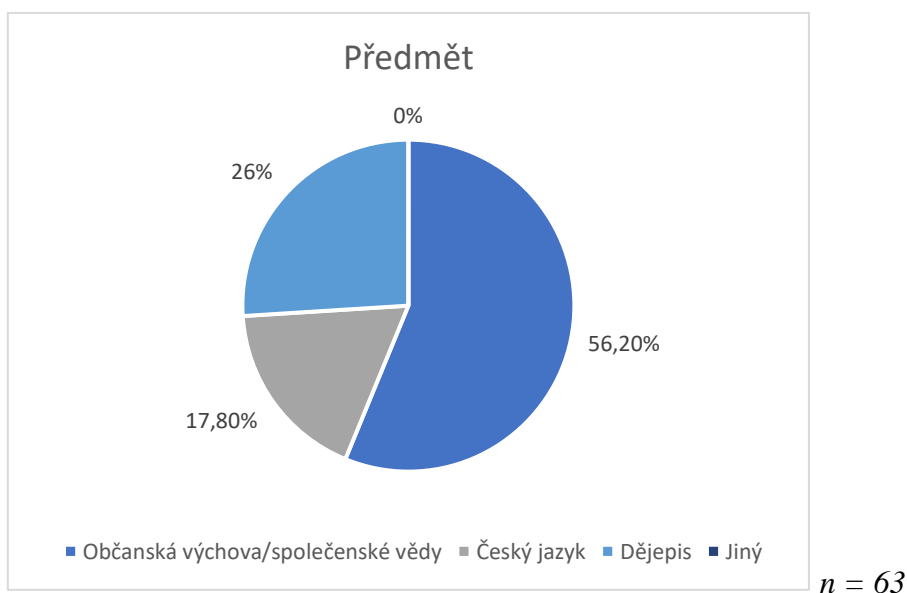
Z prvního grafu je patrné, že dotazníkového šetření se zúčastnilo více žen než mužů. Žádný z respondentů se nehlásil k nebinární gendrové identitě. Na dalším grafu se můžeme podívat,

že nejvíce odpovídali učitelé působící v Pardubickém kraji, následovali respondenti z Olomouckého a Královéhradeckém kraji. Zastoupeny nebyly kraje Zlínský, Liberecký, Karlovarský, Plzeňský a Jihočeský.

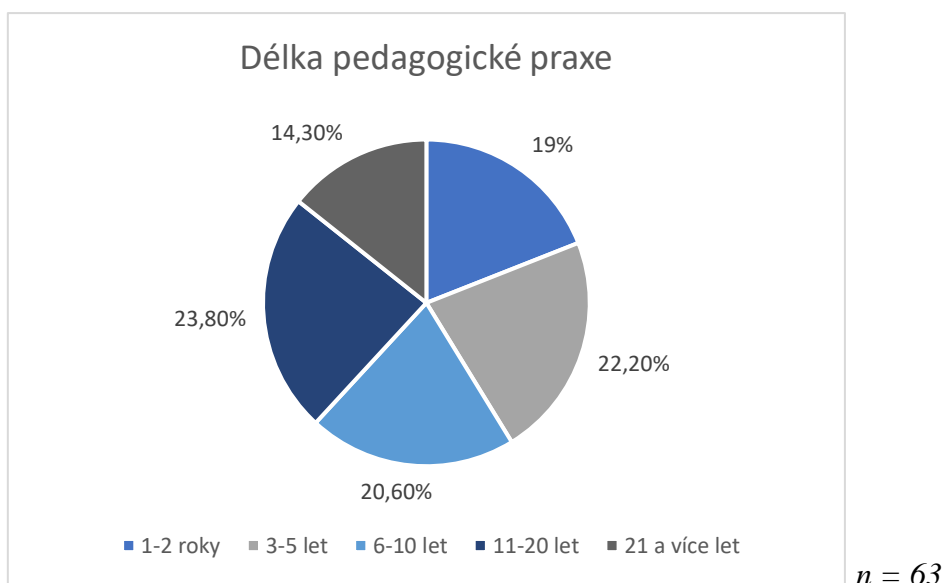
Graf č. 3, č. 4 a č. 5: Profesní údaje

Dotazníky byly zasílány pedagogům na základních i středních školách, ale z grafu č. 3 je zřejmé, že nejvíce odpovídali učitelé ze škol základních. Ze středního odborného učiliště odpověděl pouze jeden z respondentů.

Graf č. 4 zaznamenává, jaké z humanitních předmětů tuto pedagogové učí. Více jak polovina odpovědí byla zaznamenána od učitelů s aprobací předmětu občanská výchova případně společenské vědy. V druhé nejvyšší míře byl zastoupen dějepis a necelých 17 % respondentů uvedlo, že vyučuje český jazyk a literaturu. Žádný jiný humanitní předmět nebyl v dotazníku zastoupen.

Poslední otázka týkající se profesních údajů poukazovala na délku pedagogické praxe respondentů. Z grafu č. 5 můžeme vyčíst, že se podařilo zastoupit všechny skupiny, nejčastěji se však jednalo o pedagogy s délkou praxe 11 až 20 let. Nejméně jich naopak bylo s praxí 21 let a více.

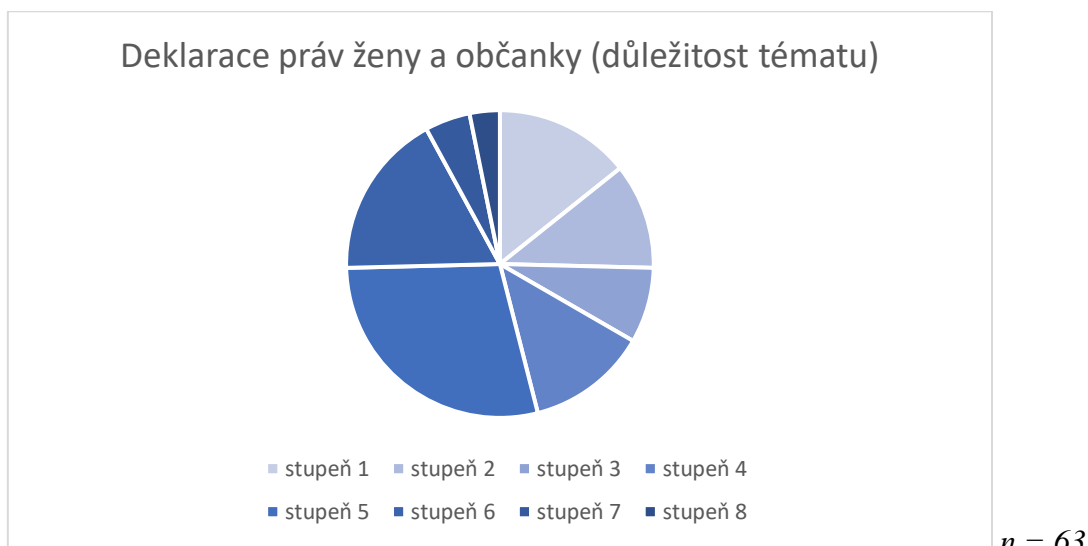
10.2 Jednotlivá témata

Následující dvě otázky byly zaměřeny na jednotlivá témata, která se týkají dané problematiky. Na každé téma bude nahlíženo ze dvou hledisek, a to z hlediska důležitosti tématu a z hlediska výuky daného tématu v reálné praxi. Respondenti vybírali z nabízených témat a určovali jejich důležitost na škále od 1 do 8, kdy 1 znamenalo absolutně nedůležité pro výuku a 8 nezbytné. Druhá otázka byla postavena na stejných tématech s tím rozdílem, že byla vynechána hodnotící škála a respondenti u jednotlivých témat vybírali, zda je skutečně zmiňují během výuky a v jaké míře. Témata byla vybrána dle jejich významnosti dané problematice. Grafy vychází z celkového počtu respondentů.

10.2.1 Deklarace práv ženy a občanky z roku 1789

Jako první téma byla zvolena deklarace práv ženy a občanky. Na základě výzkumu bylo vyhodnoceno, že více než polovina dotazovaných na škále uvedlo vyšší hodnotu než 4, z čehož vyplývá, že považují toto téma za důležité. Jak ale vidíme na *grafu č. 7*, tak i přes zdánlivou důležitost tématu ho nezmiňuje nebo zmiňuje pouze okrajově většina dotazovaných.

Graf č. 6 a č. 7: Deklarace práv ženy a občanky

10.2.2 Napoleonův občanský zákoník z roku 1804

Předmětem dalšího zkoumání byl Napoleonův občanský zákoník z roku 1804. Ten respondenti nepovažují za tolik důležitý, protože více než dvě třetiny z nich uvedlo důležitost nižší než 5. To se promítá i do zmiňování do zákoníku ve výuce. Ve svých hodinách ho vždy uvádí pouze šest z dotazovaných pedagogů.

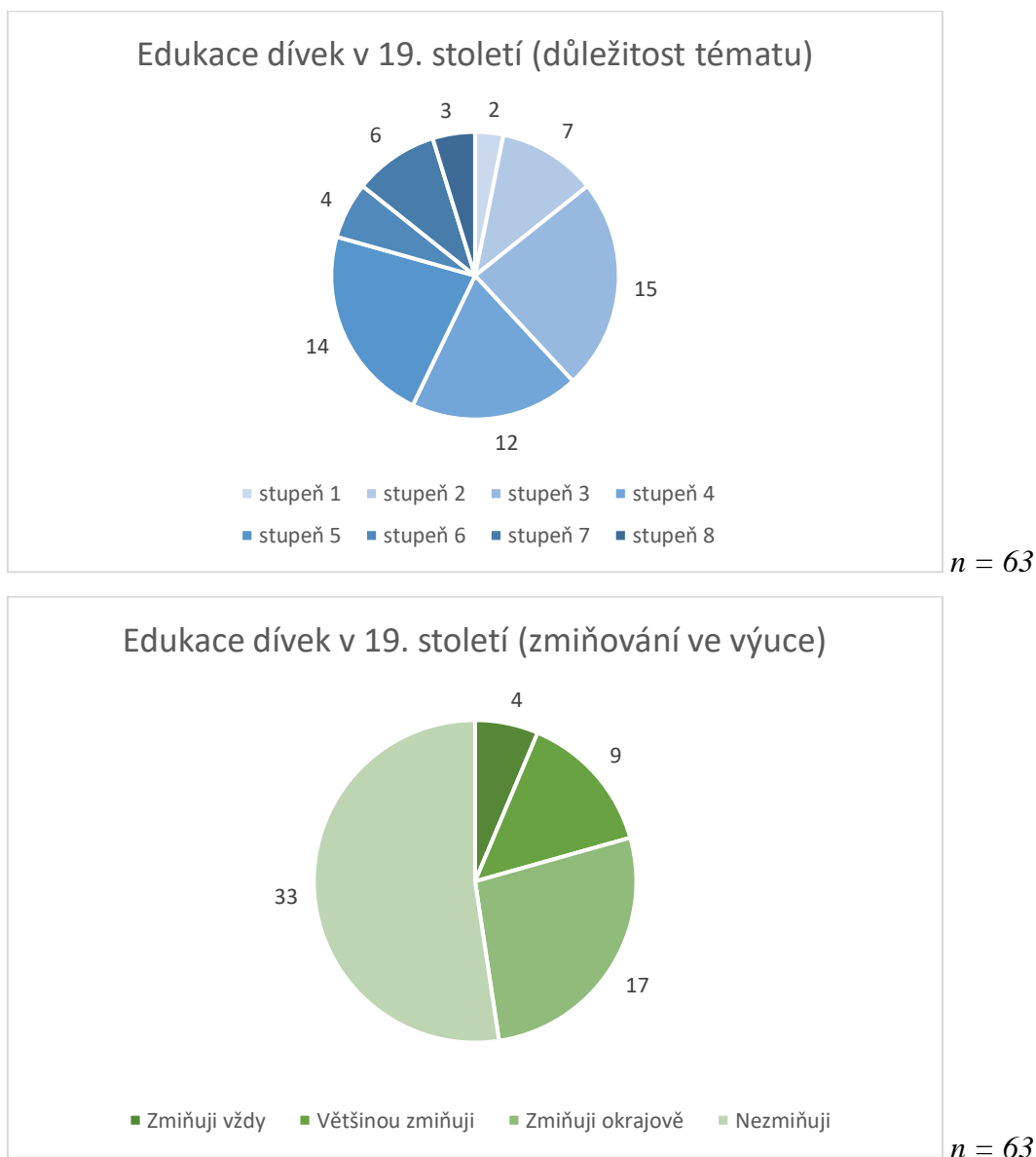
Graf č. 8. a č. 9: Napoleonův občanský zákoník

10.2.3 Edukace dívek v průběhu 19. století

Stejně jako výše zmíněný Napoleonův občanský zákoník, ani problematiku edukace dívek v průběhu 19. století nepřijde pedagogům důležitá. Více než polovina z nich odpověděla na hodnotící škále v rozmezí 1 až 4. Dle odpovědí jich 33 dané téma ve svých hodinách vůbec nezmiňuje. Látku vždy nebo většinou zmiňuje pouze třináct respondentů.

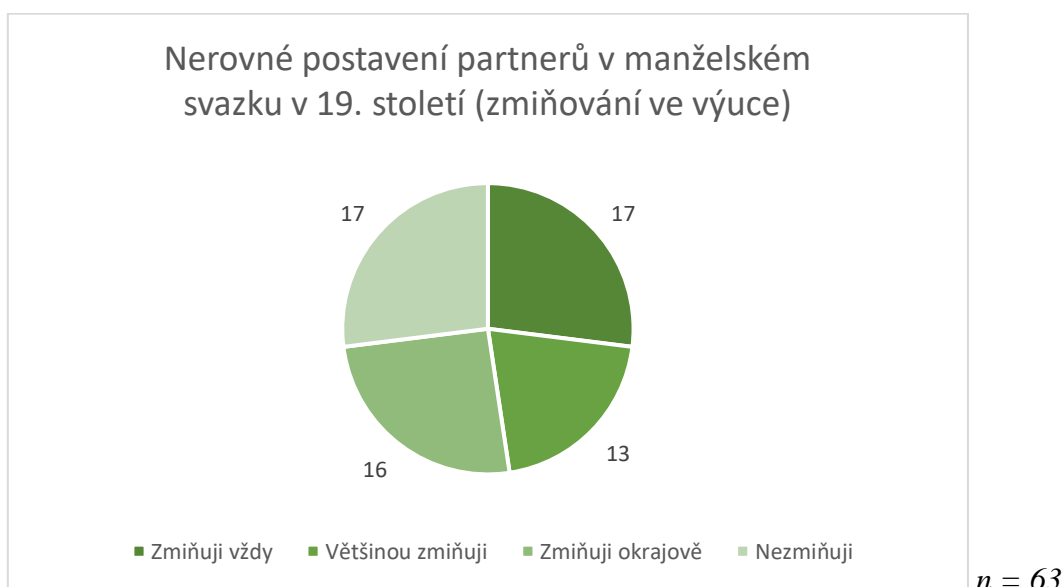
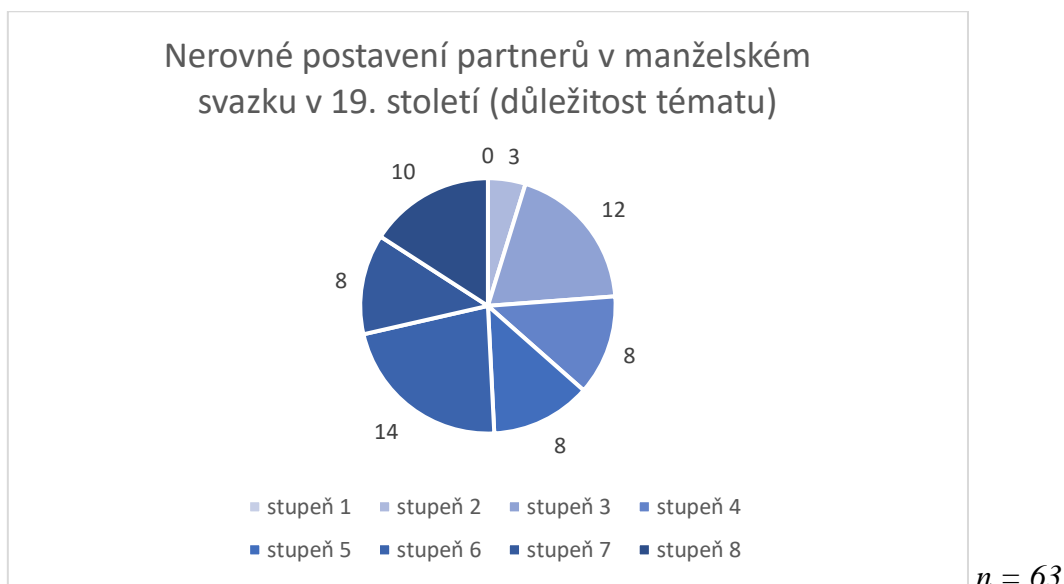
Graf č. 10 a č. 11: Edukace dívek v průběhu 19. století

10.2.4 Nerovné postavení partnerů v manželském svazku v 19. století

Téma nerovného postavení partnerů v manželském svazku v 19. století přijde důležité téměř dvěma třetinám dotazovaných, kteří uvedli na hodnotící škále hodnotu 5 a více. I přesto můžeme na *grafu č. 13* pozorovat, že dané téma ve výuce nezmiňuje nebo se o něm zmiňuje pouze okrajově necelá polovina pedagogů.

Graf č. 12 a 13: Nerovné postavení partnerů v manželském svazku

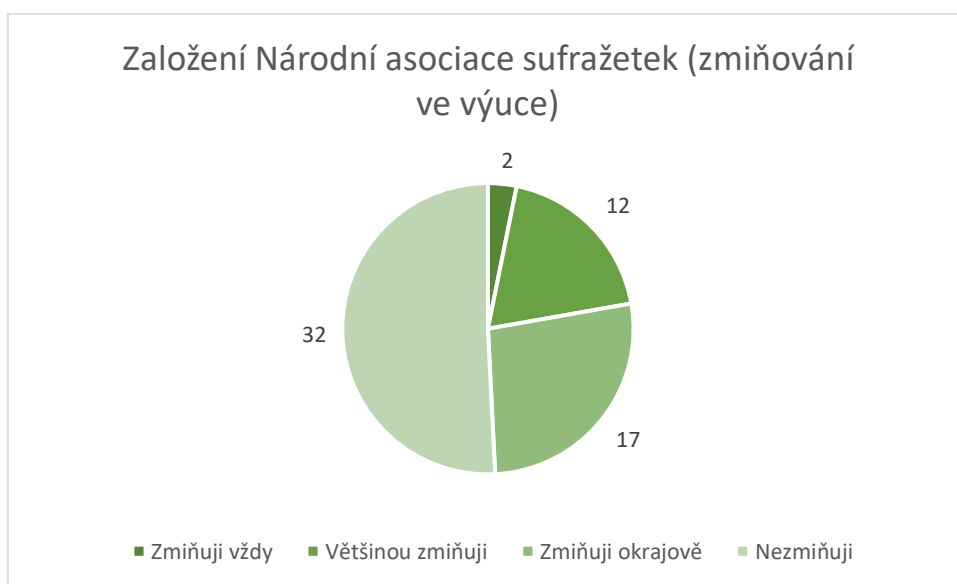
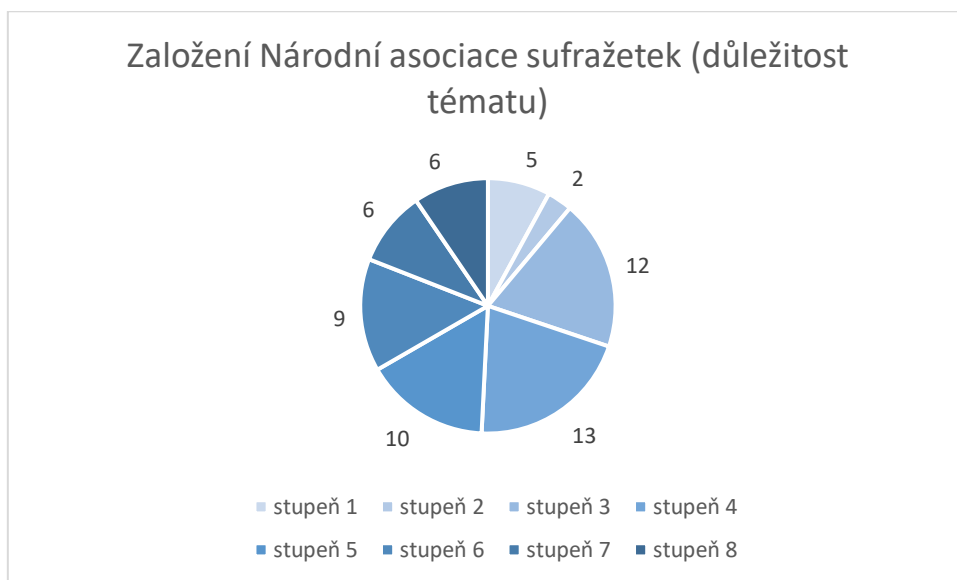

10.2.5 Založení Národní asociace sufražetek

Následujícím předmětem šetření bylo založení Národní asociace sufražetek. Z grafu č. 14 vyplývá, že asi polovina respondentů považuje téma za důležité, neboť uvedli hodnoty v rozmezí 5 až 8. Tomuto tvrzení neodpovídá graf č. 15, jelikož většina pedagogů uvedla, že danou problematiku vůbec nezmiňuje nebo zmiňuje pouze okrajově.

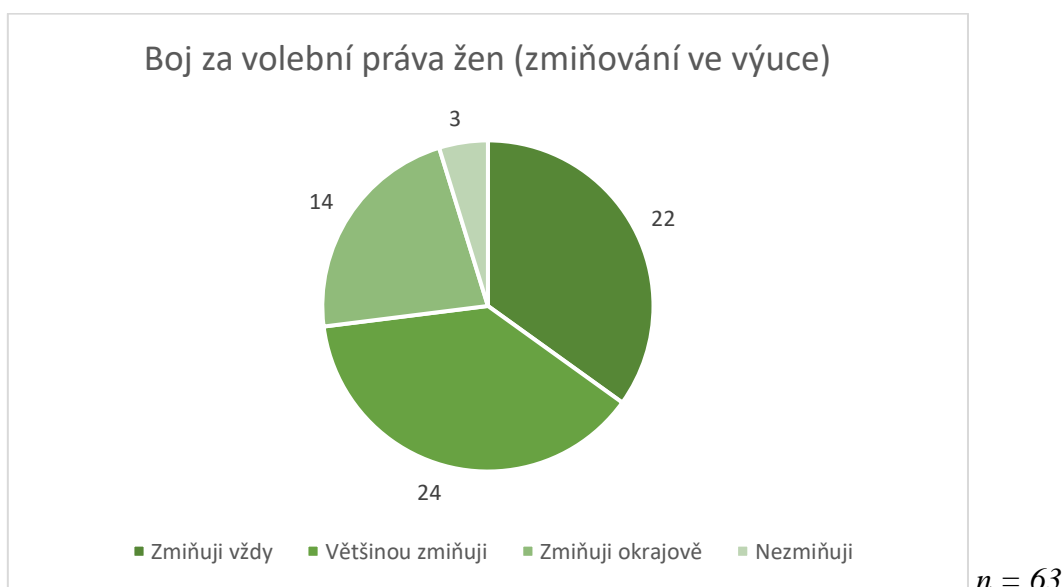
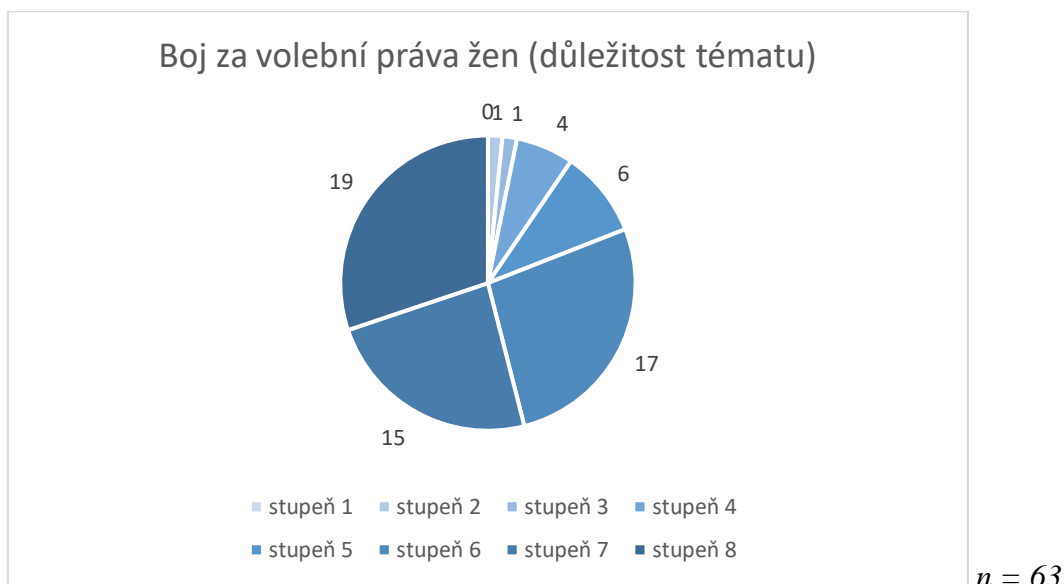
Graf č. 14 a č. 15: Založení Národní asociace sufražetek

10.2.6 Boj za volební práva žen

Dalším námětem šetření byl boj za volební práva žen, kdy byl znát velký rozdíl mezi mírou důležitosti. Nikdo z pedagogů neuvedl nejnižší stupeň 1 a kromě šesti z dotazovaných všichni označili hodnotu vyšší než 4. Získaným hodnotám odpovídá i *grafu č. 17*, z něhož je patrné, že problematiku vůbec nezmiňují pouze tři pedagogové.

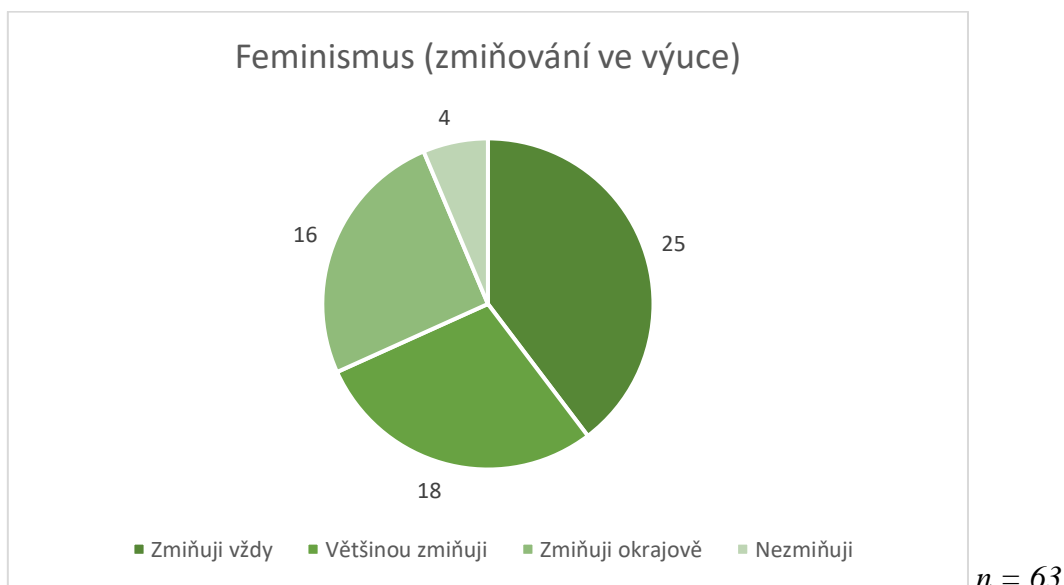
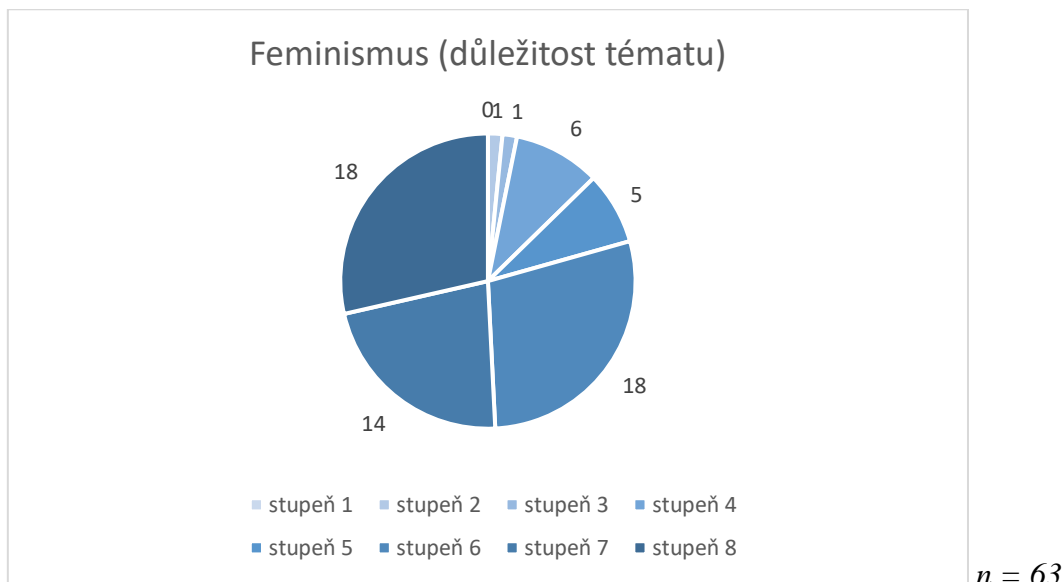
Graf č. 16 a č. 17: Boj za volební práva žen

10.2.7 Feminismus

Stejně jako u předchozího tématu je feminismus z pohledu učitelů velmi důležitý pro výuku. Podobnost můžeme vidět i v tom, že opět nikdo z dotazovaných neoznačil na škále nejnižší hodnotu. Pouze osm z respondentů uvedlo hodnoty nižší než 5. To se odrazilo i v grafu č. 19, který viditelně poukazuje na to, že je feminismus ve školách předmětem obsahu výuky.

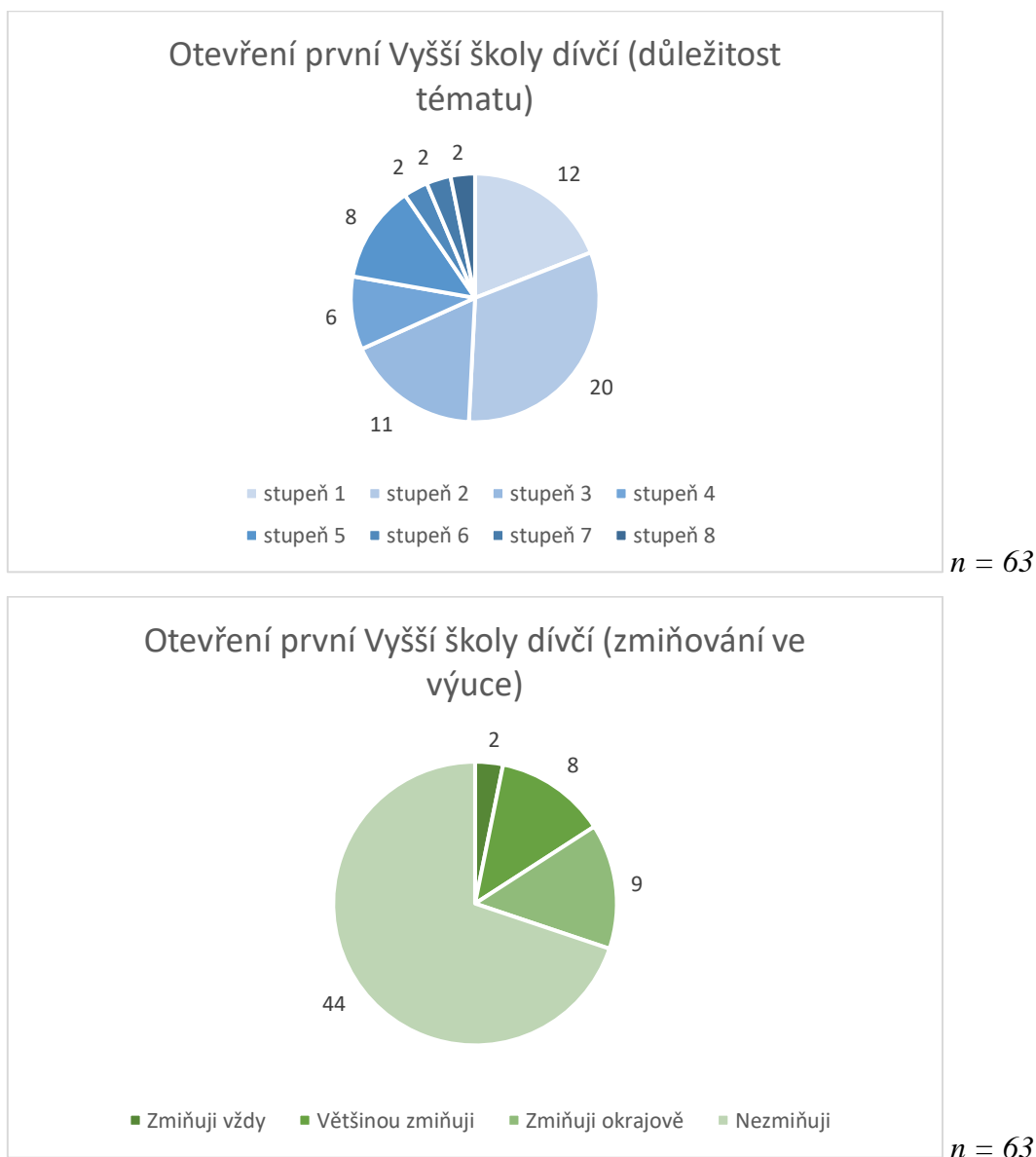
Graf č. 18 a č. 19: Feminismus

10.2.8 Otevření první Vyšší školy dívčí v Praze v roce 1863

Jako další byla posuzována významnost otevření Vyšší školy dívčí v Praze. Téměř dvě třetiny dotazovaných učitelů vybralo na stupnici nejvýše číslo 4. Téměř stejné množství odpovídajících uvedlo, že otevření Vyšší školy dívčí ve výuce vůbec nezmiňuje a pouze dva z učitelů označili možnost, že látku vždy zmiňují.

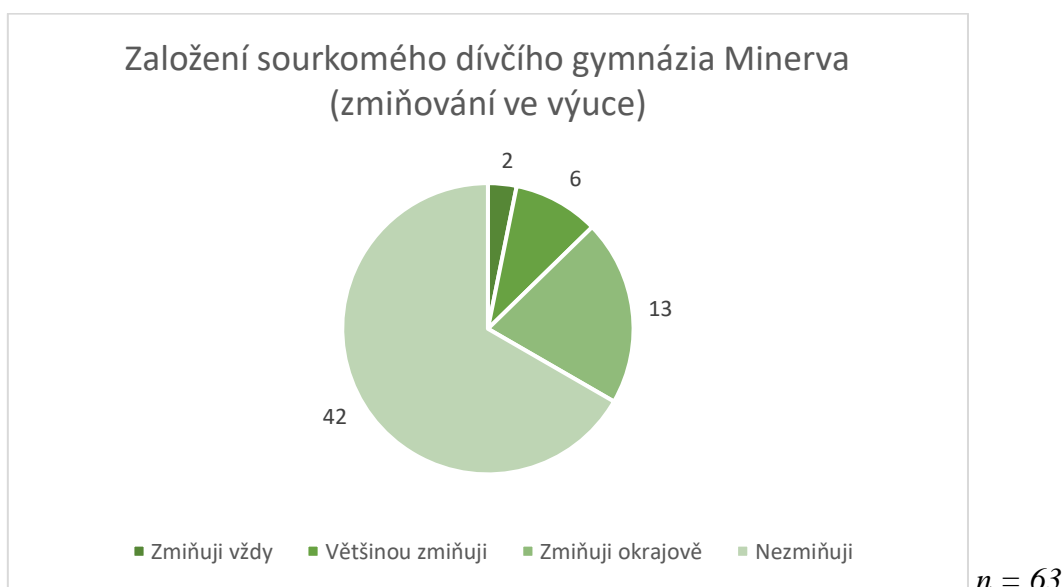
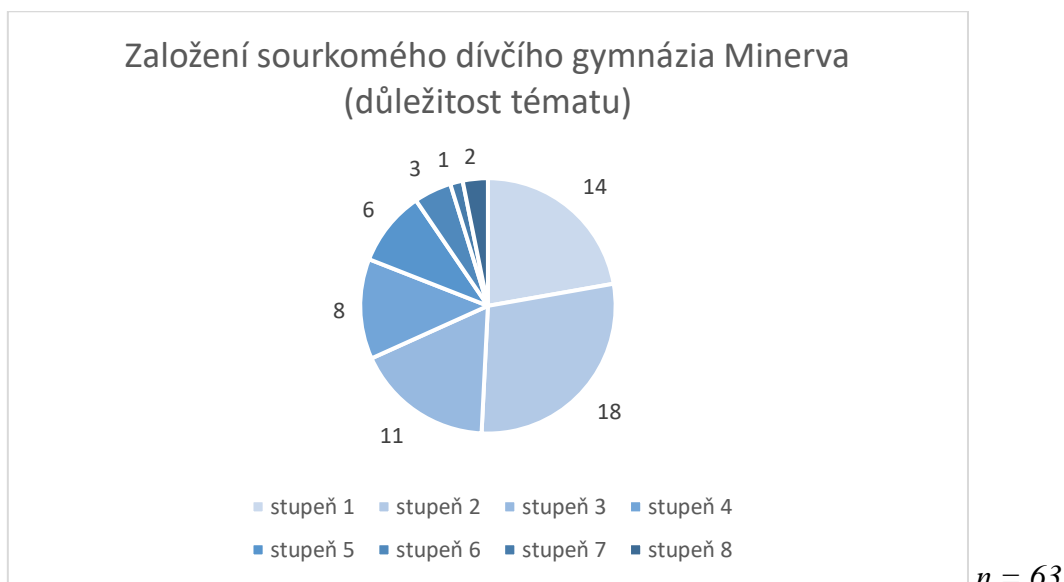
Graf č. 20 a č. 21: Otevření první Vyšší školy dívčí

10.2.9 Založení soukromého dívčího gymnázia Minerva v roce 1890

Stejně jako u Vyšší školy dívčí, ani tady nemají respondenti za důležité zmiňovat založení soukromého dívčího gymnázia Minerva. Proto jej ve výuce téměř nezmiňují, což je patrné i z grafu č. 23, kde zároveň můžeme vidět, že založení gymnázia Minerva zmiňují pouze dva dotazovaní.

Graf č. 22 a č. 23: Založení soukromého dívčího gymnázia Minerva

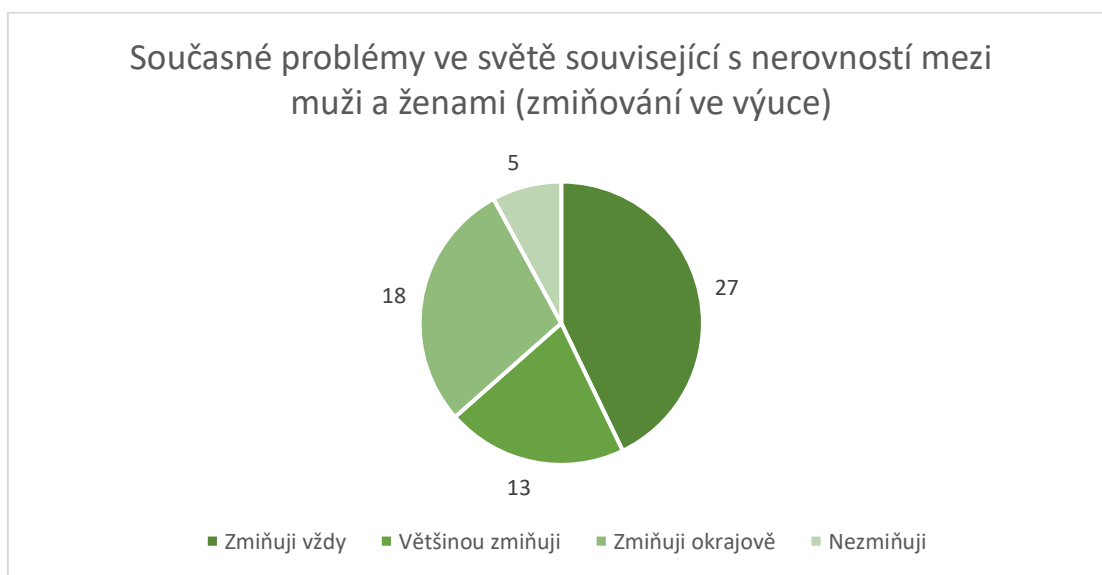
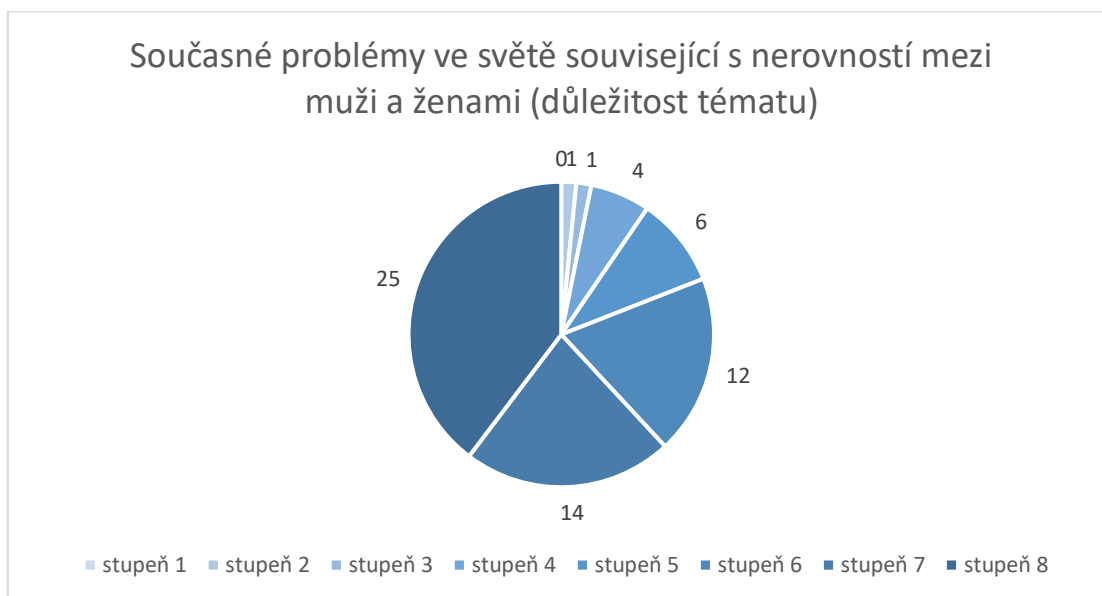

10.2.10 Současné problémy ve světě jakkoli související s nerovností mezi muži a ženami

Jako poslední jsme se zaměřili na problematiku nerovnosti mezi muži a ženami v současné době. Ačkoli se může zdát, že zde není žádná souvislost s 19. stoletím, považovali jsme za důležité současnou situaci do dotazníku zahrnout. Je totiž pravděpodobné, že pokud by učitelé nepovažovali za důležité zmiňovat současné problémy týkající se této oblasti, pak by zcela určitě nepovažovali za podstatné ani emancipaci žen v 19. století.

Ze získaných dat vyplývá, že většina respondentů považuje současnou situaci za důležitou a na škále označila hodnoty vyšší než 4. Tomu odpovídá i druhý graf č. 25, který nám ukazuje, že pouze pět pedagogů do své výuky tuto problematiku nezařazuje.

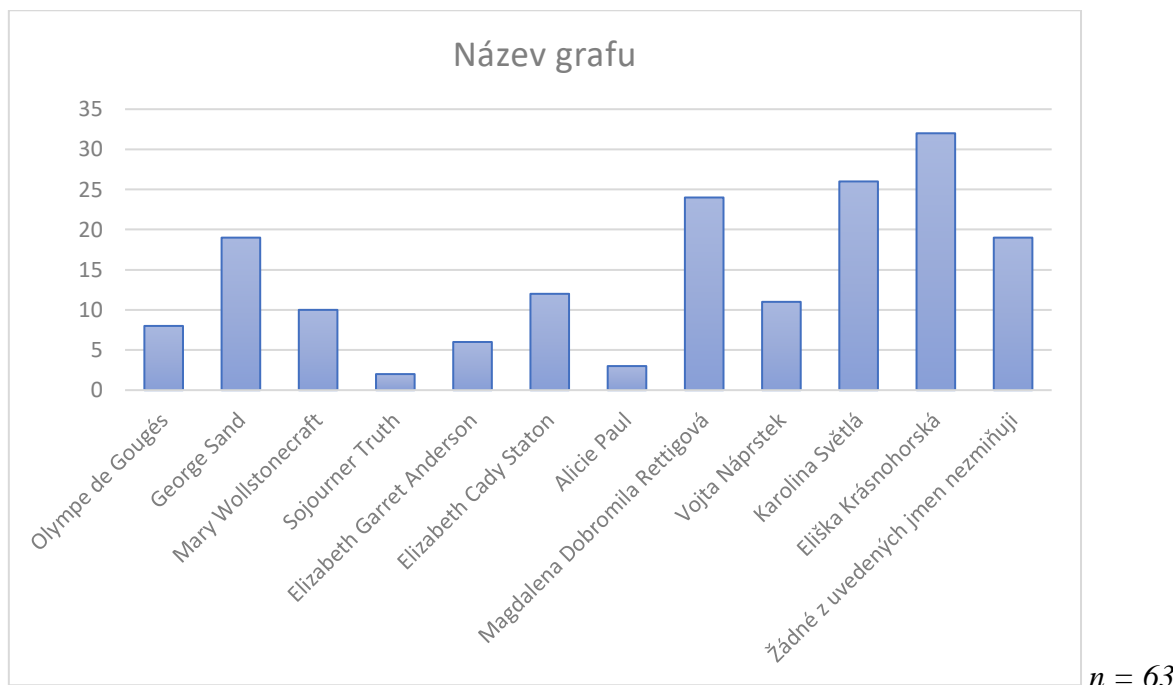
Graf č. 24 a č. 25: Současné problémy ve světě jakkoli související s nerovností mezi muži a ženami

10.3 Významné osobnosti

Do další otázky jsme na základě teoretické části vybrali 11 významných osobností, které úzce souvisí s danou problematikou. Respondenti vybírali ta jména, která zmiňují v průběhu výuky. Navíc byla přidána i možnost odpovědi, že učitel nezmiňuje žádné z uvedených jmen.

Graf č. 26: Významné osobnosti

Na grafu je znázorněno, že nejvíce zmiňovanými jmény při výuce jsou Eliška Krásnohorská, Karolina Světlá, Magdalena Dobromila Rettigová. Jedná se o české zástupkyně emancipačního hnutí, což nejspíše pramení z toho, že je nám tato historie nejbližší. Devatenáct z respondentů odpovědělo, že žádné z uvedených jmen nezmiňují.

Následující otázka dávala respondentům možnost doplnit téma, které nebylo ve výčtu zmíněno. Další námět do výuky uvedli pouze dva dotazovaní, jednalo se o témata *vzdělávání žen na vysokých školách* a *vysoká úmrtnost žen a dětí v 19. století*.

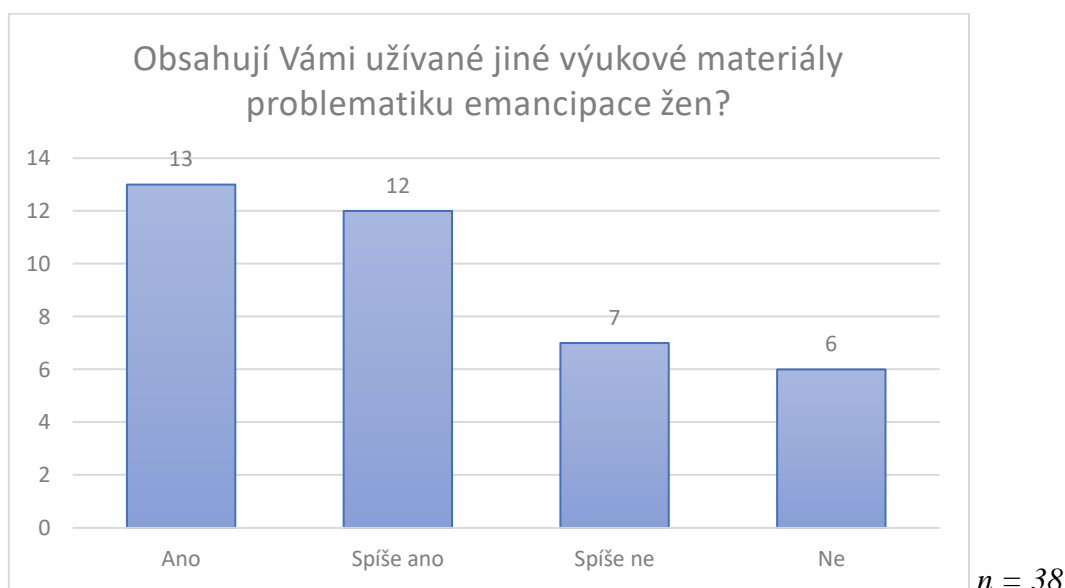
10.4 Používané výukové materiály

Z výzkumu vyplývá, že nejvíce se v občanské výchově používají učebnice od nakladatelství Fraus, v dějepise od stejného nakladatelství a v českém jazyce od nakladatelství TakTik. Pouze čtyři respondenti však uvedli, že v učebnicích, které používají, je daná problematika zpracována. Po podrobnějším prozkoumání dotazníků bylo zjištěno, že se jedná o tyto učebnice: *Výchova k občanství* od nakladatelství Nová škola, *Společenské vědy pro střední školy* od společnosti Didaktis, *Dějepis 2 pro gymnázia a střední školy – Středověk a raný novověk* od nakladatelství SPN (tato učebnice byla uvedena dvakrát).

V nepovinné otázce, zda učitelé používají pracovní sešity, odpovědělo pouze osmnáct dotazovaných kladně. Z těch ale žádný nevedl, že by tyto pracovní sešity danou problematiku obsahovaly.

Výzkum také ukázal, že jiné výukové materiály kromě výše zmíněných využívá 38 respondentů, což je více než polovina. Mezi dalšími materiály, které učitelé při výuce využívají, se nejčastěji objevovaly vlastní prezentace a internetové aplikace. To, zda v nich je daná problematika zpracována, nám ukazuje *graf č. 27*.

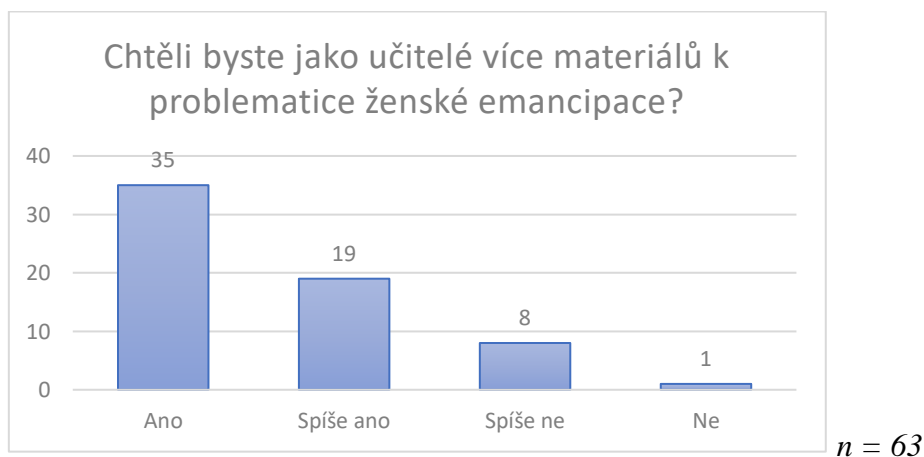
Graf č. 27: Emancipace žen v jiných výukových materiálech

10.5 Zájem o další výukové materiály

Následující část praktické části této bakalářské práce byla zaměřena na to, jestli by učitelé chtěli o více materiálů k tématu emancipace žen. Z *grafu č. 28* je jasně vidět, že 54 dotazovaných by mělo zájem o větší množství podkladů pro výuku těchto témat. Pouze jeden z pedagogů uvedl, že by o tyto podklady zájem neměl.

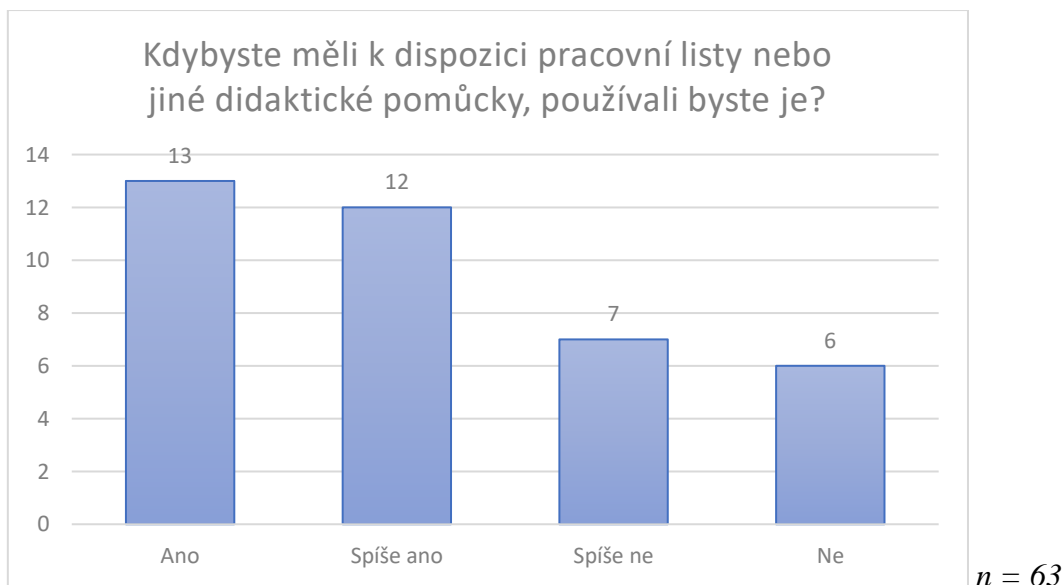
Graf č. 28: Zájem o větší dostupnost materiálů

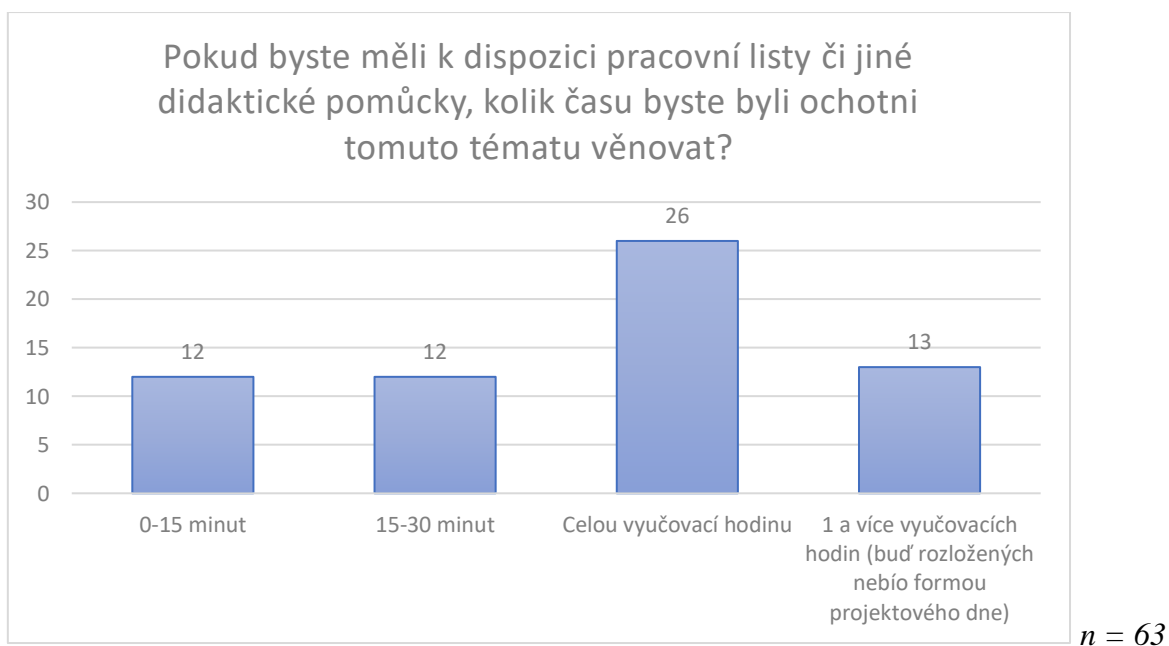
Další dvě otázky se zabíraly tím, zda by vyučující využívali pracovní listy či jiné didaktické pomůcky, pokud by je měli k dispozici a kolik by jim byli ochotni věnovat času. Na *grafu č. 29* můžeme vidět, že striktně negativních odpovědí bylo pouze šest, ostatní by dané pomůcky uvítali.

Graf č. 29: Možné využití dalších materiálů

Další *graf č. 30* nám ukazuje, že nejvíce učitelů by bylo ochotno věnovat celou vyučovací hodinu tomuto tématu za předpokladu, že by již výše zmíněné didaktické pomůcky měli.

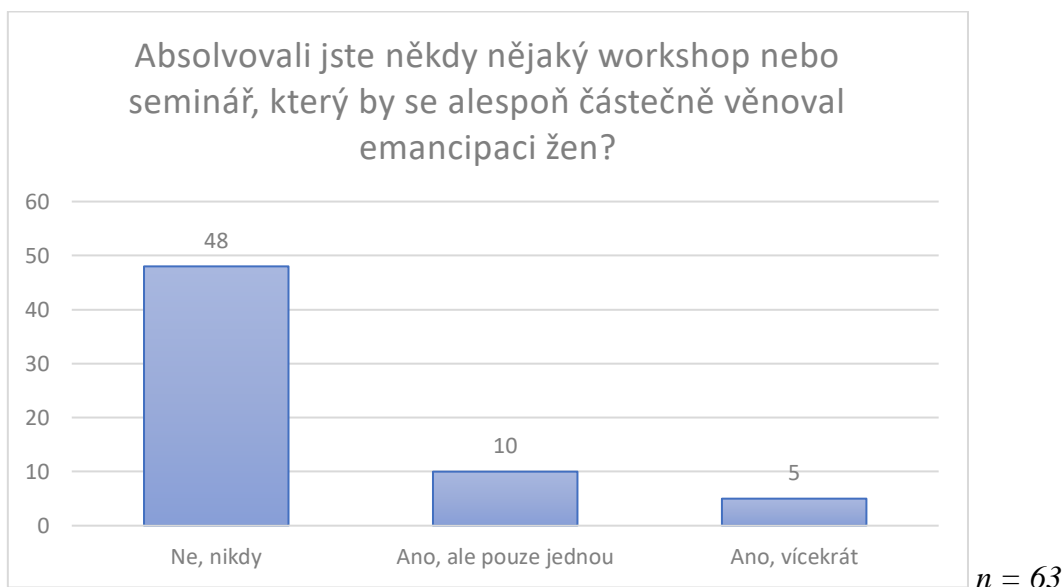
Graf č. 30: Kolik času jsou učitelé ochotni emancipaci žen věnovat

10.6 Sebevzdělávání pedagogů v dané problematice

V dalším bodě dotazníku jsme zjišťovali, jestli se učitelé zúčastnili nějakého semináře nebo workshopu v rámci sebevzdělávání v dané oblasti. Většina odpověděla, že žádný seminář tohoto druhu neabsolvovala. Pouze pět z dotazovaných odpovědělo, že se podobných vzdělávacích kurzů zúčastnilo vícekrát.

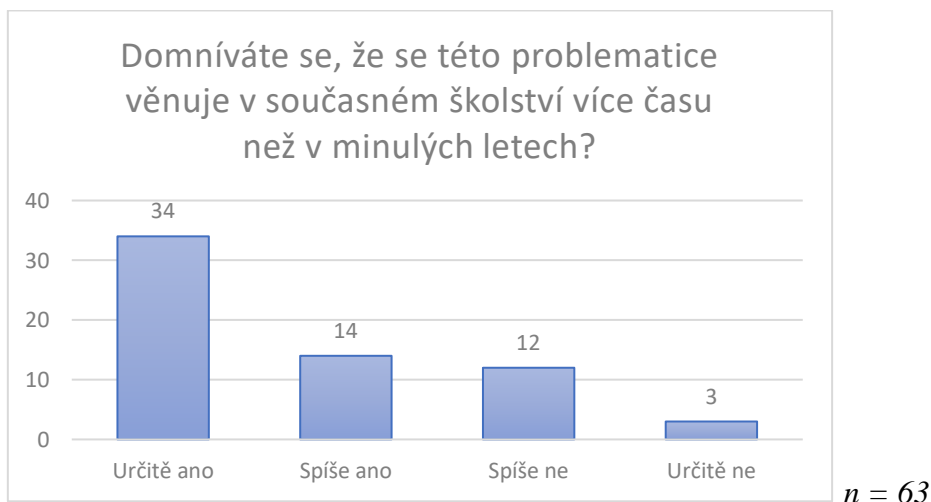
Graf č. 31: Absolvování workshopů a seminářů s tímto tématem

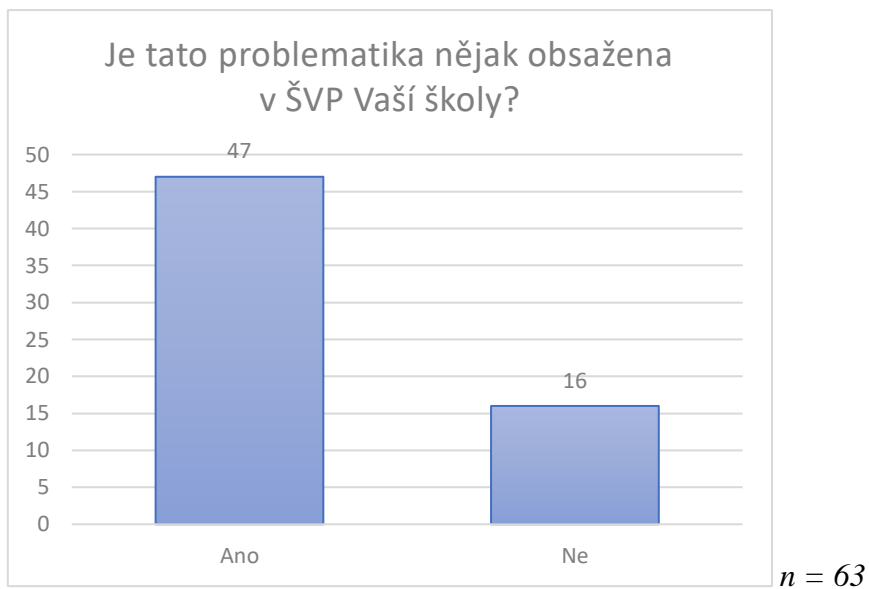

10.7 Současné školství

Poslední část dotazníkového šetření byla zaměřena na situaci v současném školství. Z grafu č.32 je patrné, že podle dotazovaných učitelů je v dnešní době věnováno emancipaci žen větší množství času, než tomu bylo v minulých letech. S tím je ale v rozporu poslední graf č. 33, který poukazuje na to, že většina škol nemá danou problematiku zahrnutou ve svém školním vzdělávacím programu.

Graf č. 32 a 33: Současné školství v kontextu emancipace žen

11 Shrnutí praktické části

Praktická část bakalářské byla zpracována pomocí dotazníkové šetření. Dotazník byl rozeslán jednotlivým vyučujícím pomocí internetu.

V praktické části byly zaznamenávány specifika emancipace žen ve vybraných zemích v 19. století a jejího významu pro současné školství. V úvodu dotazníku jsme se zaměřili na demografické údaje a na praxi pedagogů. Následně jsme na škále od 1 do 8 zjišťovali, zda považují pedagogové vybraná témata za důležitá. Dále jsme se ptali, jestli ta stejná témata při výuce skutečně zmiňují a v jaké míře. Poté jsme vybrali 11 významných jmen tohoto období a ptali jsme se, která z nich učitelé při svých hodinách zmiňují. Nejdůležitějšími a zároveň nejvíce zmiňovanými tématy byla dle učitelů vyhodnocena problematika feminismu, boje za práva žen a také současné problémy jakkoli související s rovností mezi muži a ženami. Založení Vyšší dívčí školy nebo dívčího gymnázia Minerva bylo potom pedagogy vyhodnoceno pro školní výuku jako nedůležité.

V další části dotazníkového šetření jsme zkoumali, jaké učební materiály učitelé používají a zda tyto materiály obsahují problematiku emancipace žen. Na základě odpovědí respondentů můžeme podotknout, že většina učebních pomůcek dostupných v současném školství neobsahuje zpracování tohoto tématu.

Následně jsme zjišťovali, jestli by učitelé měli zájem o pracovní listy či jiné didaktické pomůcky související s ženskou emancipací a kolik by jim byli ochotni věnovat ve výuce času. Téměř všichni respondenti odpověděli, že by o tyto pomůcky měli zájem a byli by jim ochotni věnovat celou vyučovací hodinu.

V poslední části dotazníku jsme se věnovali dalšímu vzdělávání pedagogů a současnému školství v kontextu emancipace žen. Nejčastěji jsme zaznamenali odpovědi, že se učitelé nikdy seminářů na dané téma nezúčastnili. Zároveň ale také uvedli, že se současné školství věnuje zmíněné problematice více než v minulých letech i přesto, že většina respondentů uvedla, že ji nemají zanesenou ve školním vzdělávacím programu.

Závěr

V této bakalářské práci s názvem „*Emancipace žen ve vybraných zemích v 19. století a její význam pro současné školství*“ bylo naším hlavním cílem získat informace o tom, jak se daná problematika na školách promítá do výuky.

Teoretická část této práce byla zaměřena na historický sled událostí, jež vedly k ženské emancipaci a na významné osobnosti s tím spojené, a to ve Francii, USA, Velké Británii a českých zemích. Zmínili jsme také některé důležité dokumenty, které zaznamenávaly ženské postavení ve společnosti.

Dále jsme nastínili situaci ohledně vzdělávání žen v 19. století a uvedli jsme první školy pro dívky, které v této době vznikaly. Také jsme se věnovali boji za volební práva žen.

V praktické části bakalářské práce jsme pomocí dotazníkového šetření zjišťovali, jestli se téma emancipace žen objevuje ve výuce na českých školách a v jakém měřítku. Odpovědi byly získány od 63 pedagogů vyučujících humanitní předměty na různých školách a dotazníky jim byly rozeslány elektronicky.

Z první části výzkumu vyplynulo, že ačkoli respondenti většinu témat považují za důležitou, ve výuce je často zmiňují pouze okrajově.

Další část dotazníkového šetření potom poukázala na to, že respondenti nemají dostatek podkladů pro to, aby na téma emancipace žen byl v hodinách kladen větší důraz. Učitelé by dle výsledků uvítali více učebních materiálů s touto tematikou a pokud by je měli, byli by ochotni jim věnovat celou vyučovací hodinu.

V poslední části výzkumu jsme zjistili, že většina pedagogů se domnívá, že je v současné době kladen větší důraz na již zmiňovanou problematiku ženské emancipace, zároveň však pouze hrstka z nich uvedla, že není součástí školního vzdělávacího programu jejich školy.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jestli je téma ženské emancipace součástí výuky humanitních předmětů. Dalším cílem potom bylo objasnit, jestli by pedagogové uvítali více materiálů s touto tematikou a zda by je byli ochotni používat. Oba cíle této práce byly naplněny. Hypotéza, že učitelé nemají dostatek podkladů pro toto téma, byla potvrzena.

Závěrem můžeme říci, že nás výsledky výzkumu pouze utvrdily v tom, že by o danou problematiku a materiály vhodné k ní byl zájem. Proto bychom se tímto chtěli zabývat podrobněji v diplomové práci a pokusit se vytvořit pomůcky vhodné pro výuku, které by žáky s touto látkou seznámily. Dále uvádíme, že teoretická část této bakalářské práce může sloužit pedagogům jako shrnutí událostí 19. století souvisejících se zmíněnou problematikou, pokud by se o ni chtěli více zajímat.

Seznam použité literatury

BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0248-3.

HAISOVÁ, Nikola. *Komparace postavení české a britské ženy na konci 19. a na počátku 20. století*. Plzeň, 2018. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce Mgr. Martin Urban.

HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie: [s prologem Andrewa Gambleho]*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85865-10-6.

HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí*. Praha: Via Facti, 2012. ISBN 978-80-904103-3-6.

HUBÁLEK, Tomáš. *Genderové aspekty v historickém kontextu*. Olomouc: Epoque, 2018. ISBN 978-80-7557-131-1.

SCHELLE, Karel a Ladislav VOJÁČEK, ed. *Stát a právo v období absolutismu: sborník*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3899-3.

SMYTHERSOVÁ, Ruth. *Sexuální příručka z roku 1894*. 3. Velká Británie: Palmknihy FREE, 2004. ISBN 999-00-000-7584-3.

Internetové zdroje

Americký klub dam před 155 lety zažehl emancipaci žen v českých zemích. *IDNES.cz* [online]. MAFRA, a. s., 2020 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/americky-klub-dam-inspirativni-zeny-karolina-svetlavojta-naprstek-u-halanku-emancipace.A200709_131612_domaci_hm1

BRUNELL, Laura. Feminism. *Encyclopædia Britannica* [online]. United States: Encyclopædia Britannica, 2022 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/feminism#ref216006>

COKELY, Carrie. Declaration of the Rights of Woman and of the [Female] Citizen. *Encyclopædia Britannica* [online]. United States: Encyclopædia Britannica, 2022 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Declaration-of-the-Rights-of-Woman-and-of-the-Female-Citizen>

ČERMÁKOVÁ, Marie. Emancipace. *Sociologická encyklopedie* [online]. Praha 1: Sociologický ústav AV ČR, 2017, 11.12. 2017 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Emancipace>

Did you know: First French woman to get a degree. *The Connexion* [online]. Monaco: English Language Media, 2022 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.connexionfrance.com/article/Mag/French-Facts/Julie-Daubie-first-woman-to-get-the-baccalaureat-in-France>

Eugénie Niboyet. *Ohio University* [online]. Ohio: Ohio University, 2004 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.ohio.edu/chastain/ip/niboyet.htm>

Founding of the National Union of Women's Suffrage Societies (NUWSS), 1897. *UK Parliament* [online]. Velká Británie: UK Parliament, 2022 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/electionsvoting/womenvote/unesco/nuwss-foundation/>

France: Education. *Ohio University* [online]. Ohio: Ohio University, 2000 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.ohio.edu/chastain/dh/franedu.htm>

French Women Insurgents. *Ohio University* [online]. Ohio: Ohio University, 2000 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.ohio.edu/chastain/dh/frenchwo.htm>

Hericourt, Jenny P. D' (1809-1875). *Ohio University* [online]. Ohio: Ohio University, 2004 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.ohio.edu/chastain/dh/hericour.htm>

Historie - Příběh jednoho salonu. *Americký klub dam* [online]. Praha: Americký klub dam, 1996 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <http://americkyklubdam.wz.cz/02-historie.htm>

Jeanne Deroin. *Ohio University* [online]. Ohio: Ohio University, 2004 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.ohio.edu/chastain/dh/deroin.htm>

JUŘENÍKOVÁ, Petra. Kvantitativní výzkum. *Masarykova univerzita* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2019 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js19/metodika_zp/web/pages/07-quantitativni.html

Práce a mzdy. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2021 [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142141209/3000022104.pdf/98cea2c7-7695-4214-8b17-358c899d80e2?version=1.1>

The suffrage movement. *Encyclopædia Britannica* [online]. United States: Encyclopædia Britannica, 2022 [cit. 2022-04-18]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/feminism/The-suffrage-movement>

Seznam grafů

Graf č. 1: Demografické údaje

Graf č. 2: Demografické údaje

Graf č. 3: Profesní údaje

Graf č. 4: Profesní údaje

Graf č. 5: Profesní údaje

Graf č. 6: Deklarace práv ženy a občanky

Graf č. 7: Deklarace práv ženy a občanky

Graf č. 8: Napoleonův občanský zákoník

Graf č. 9: Napoleonův občanský zákoník

Graf č. 10: Edukace dívek v průběhu 19. století

Graf č. 11: Edukace dívek v průběhu 19. století

Graf č. 12: Nerovné postavení partnerů v manželském svazku

Graf č. 13: Nerovné postavení partnerů v manželském svazku

Graf č. 14: Založení Národní asociace sufražetek

Graf č. 15: Založení Národní asociace sufražetek

Graf č. 16: Boj za volební práva žen

Graf č. 17: Boj za volební práva žen

Graf č. 18: Feminismus

Graf č. 19: Feminismus

Graf č. 20: Otevření první Vyšší školy dívčí

Graf č. 21: Otevření první Vyšší školy dívčí

Graf č. 22: Založení soukromého dívčího gymnázia Minerva

Graf č. 23: Založení soukromého dívčího gymnázia Minerva

Graf č. 24: Současné problémy ve světě jakkoli související s nerovností mezi muži a ženami

Graf č. 25: Současné problémy ve světě jakkoli související s nerovností mezi muži a ženami

Graf č. 26: Významné osobnosti

Graf č. 27: Emancipace žen v jiných výukových materiálech

Graf č. 28: Zájem o větší dostupnost materiálů

Graf č. 29: Možné využití dalších materiálů

Graf č. 30: Kolik času jsou učitelé ochotni emancipaci žen věnovat

Graf č. 31: Absolvování workshopů a seminářů s tématem emancipace žen

Graf č. 32: Současné školství ve spojitosti s emancipací žen

Graf č. 33: Současné školství ve spojitosti s emancipací žen

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vzor dotazníku

Příloha č. 1

Emancipace žen ve vybraných zemích v 19. století a její význam pro současné školství

Milí kolegové,

dovoluji si Vás požádat o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci, která je zaměřena na emancipaci žen ve vybraných zemích v 19. století a její význam pro současné školství. Pomocí tohoto dotazníku bych chtěla zjistit, jestli se české školství touto problematikou zabývá a v jaké míře. Také bych chtěla zjistit, jestli mají učitelé dostatek podkladů pro to, aby danou problematiku mohli vyučovat.

Tento dotazník je určen učitelům, kteří vyučují humanitní předměty.

Dotazník je anonymní a data poslouží pouze ke zpracování bakalářské práce.

Jana Koutníková

Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

1. Jakého jste pohlaví?

Žena

Muž

Nebinární

2. V jakém kraji se vaše škola nachází?

Hlavní město Praha

Středočeský kraj

Jihočeský kraj

Plzeňský kraj

Karlovarský kraj

Ústecký kraj

Liberecký kraj

Královéhradecký kraj

Pardubický kraj

Kraj Vysočina

Jihomoravský kraj

Olomoucký kraj

Moravskoslezský kraj

Zlínský kraj

3. Na jaké škole v současné době vyučujete?

Základní škola

Střední škola

Střední odborné učiliště/odborné učiliště

4. Který z těchto humanitních předmětů vyučujete?

Občanská výchova/společenské vědy

Dějepis

Český jazyk a literatura

Jiný

5. Jaká je délka Vaší pedagogické praxe?

1-2 roky

3-5 let

6-10 let

11-20 let

20 let a více

6. V jaké míře si myslíte, že je důležité zmiňovat danou problematiku žákům ve výuce?

Vyberte na stupnici od jedné do osmi, kdy 1 je absolutně nedůležité a 8 nezbytné.

Deklarace práv ženy a občanky z roku 1789

1 2 3 4 5 6 7 8

Napoleonův občanský zákoník z roku 1804

1 2 3 4 5 6 7 8

Edukace dívek v průběhu 19. století

1 2 3 4 5 6 7 8

Nerovné postavení partnerů v manželském svazku v 19. století

1 2 3 4 5 6 7 8

Založení Národní asociace sufražetek v roce 1869

1 2 3 4 5 6 7 8

Boj za volební práva žen

1 2 3 4 5 6 7 8

Feminismus

1 2 3 4 5 6 7 8

Otevření první Vyšší školy dívčí v Praze v roce 1863

1 2 3 4 5 6 7 8

Založení soukromého dívčího gymnázia Minerva v roce 1890

1 2 3 4 5 6 7 8

Současné problémy ve světě jakkoli související s nerovností mezi muži a ženami

1 2 3 4 5 6 7 8

7. Které z výše zmíněných témat zmiňujete ve výuce?

Deklarace práv ženy a občanky z roku 1789

Vždy zmiňuji / Většinou zmiňuji / Zmiňuji okrajově / Nezmiňuji

Napoleonův občanský zákoník z roku 1804

Vždy zmiňuji / Většinou zmiňuji / Zmiňuji okrajově / Nezmiňuji

Edukace dívek v průběhu 19. století

Vždy zmiňuji / Většinou zmiňuji / Zmiňuji okrajově / Nezmiňuji

Nerovné postavení partnerů v manželském svazku v 19. století

Vždy zmiňuji / Většinou zmiňuji / Zmiňuji okrajově / Nezmiňuji

Založení Národní asociace sufražetek v roce 1869

Vždy zmiňuji / Většinou zmiňuji / Zmiňuji okrajově / Nezmiňuji

Boj za volební práva žen

Vždy zmiňuji / Většinou zmiňuji / Zmiňuji okrajově / Nezmiňuji

Feminismus

Vždy zmiňuji / Většinou zmiňuji / Zmiňuji okrajově / Nezmiňuji

Otevření první Vyšší školy dívčí v Praze v roce 1863

Vždy zmiňuji / Většinou zmiňuji / Zmiňuji okrajově / Nezmiňuji

Založení soukromého dívčího gymnázia Minerva v roce 1890

Vždy zmiňuji / Většinou zmiňuji / Zmiňuji okrajově / Nezmiňuji

Současné problémy ve světě jakkoli související s nerovností mezi muži a ženami

Vždy zmiňuji / Většinou zmiňuji / Zmiňuji okrajově / Nezmiňuji

8. Která z těchto významných jmen při výuce zmiňujete?

Olympe de Gougés

George Sand

Mary Wollstonecraft

Sojourner Truth

Elizabeth Garret Anderson

Elizabeth Cady Stanton

Alicie Paul

Magdalena Dobromila Rettigová

Vojta Náprstek

Karolina Světlá

Eliška Krásnohorská

Žádné z uvedených jmen nezmiňuji

9. Zmiňujete ve svých hodinách nějaké další téma v tomto kontextu, které ještě nebylo v tomto dotazníku zmíněno? Pokud ano, uveďte jaké.

Ne

Ano

10. Jaké používáte učebnice? (uveďte prosím nakladatelství i název učebnice)

11. Je v nich výše zmiňovaná problematika zpracovaná?

Ano

Spíše ano

Spíše ne

Ne

12. Jaké používáte pracovní sešity? (uveďte prosím nakladatelství i název učebnice)

13. Je v nich výše zmiňovaná problematika zpracovaná?

Ano

Spíše ano

Spíše ne

Ne

14. Využíváte ještě jiné výukové materiály? Pokud ano, uveďte jaké.

Ne

Ano

15. Je v nich výše zmiňovaná problematika zpracovaná?

Ano

Spíše ano

Spíše ne

Ne

16. Chtěli byste jako učitelé více materiálů k problematice ženského postavení ve společnosti?

Ano

Spíše ano

Spíše ne

Ne

17. Kdybyste měli k dispozici pracovní listy či jiné didaktické pomůcky, které by tato témata alespoň částečně vysvětlovaly, používali byste je?

Ano

Spíše ano

Spíše ne

Ne

18. Pokud byste měli k dispozici pracovní listy či jiné didaktické pomůcky, kolik času byste byli ochotni tomuto tématu věnovat?

0-15 minut

15-30 minut

Celou vyučovací hodinu

1 a více vyučovacích hodin (buď rozložených nebo formou projektového dne)

19. Absolvovali jste někdy nějaký seminář nebo workshop, který by se alespoň částečně věnoval tomuto tématu?

Ano, vícekrát

Ano, ale pouze jednou

Ne

20. Dmníváte se, že se této problematice věnuje v současném školství více času než v minulých letech?

Ano

Spíše ano

Spíše ne

Ne

21. Je tato problematika obsažena v ŠVP Vaší školy?

Ano

Ne

Anotace

Jméno a příjmení:	Jana Koutníková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Tomáš Hubálek, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Emancipace žen ve vybraných zemích v 19. století a její význam pro současné školství
Název v angličtině:	Emancipation of women in selected countries in 19th century and its importance for contemporary education
Anotace práce:	Cílem této bakalářské práce je zaměřit se na problematiku emancipace žen v 19. století ve vybraných zemích a na to, jak se toto téma promítá do výuky v českých školách. Zaměřuje se na postavení žen ve společnosti, boj za rovnoprávnost a vzdělávání žen v 19. století. Praktická část je realizována pomocí dotazníkového šetření, které vyhodnocuje, v jaké míře se emancipace žen na školách vyučuje. Také zjišťuje, jestli mají učitelé dostatek učebních materiálů k tomuto tématu.
Klíčová slova:	emancipace žen, ženská emancipace, feminismus, sufražetky, code civil, rovnoprávnost, boj za ženská práva, vzdělávání žen, 19. století, první dívčí školy, Olympe de Gouges, George Sand, Mary Wollstonecraft, Sojourner Truth, Elizabeth Garret Anderson, Elizabeth Cady Stanton, Alicie Paul, Vojta Náprstek, Karolina Světlá, Eliška Krásnohorská, současné školství
Anotace v angličtině:	The aim of this bachelor thesis is to focus on the emancipation of women in the 19th century in selected countries and how this topic is reflected in Czech schools. The thesis focuses on the status of women in society, the struggle for equality and women's education in the 19th century. The practical part is carried out by means of a questionnaire survey, which evaluates the extent to which women's emancipation is taught in schools. The thesis also determines whether teachers have enough teaching materials on this topic.
Klíčová slova v angličtině:	emancipation of women, women's emancipation, feminism, suffragettes, code civil, equality of rights, fight for women's rights, education of women, 19th century, first women's schools, Olympe de Gouges, George Sand, Mary Wollstonecraft, Sojourner Truth, Elizabeth Garret Anderson, Elizabeth Cady Stanton, Alicie Paul, Vojta Náprstek, Karolina Světlá, Eliška Krásnohorská, contemporary education

Přílohy vázané v práci:	Dotazník
Rozsah práce:	58 s. (59 445 znaků)
Jazyk práce:	český